

DZIENNIK URZĘDOWY WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO

Katowice, dnia 5 lutego 2015 r.

Poz. 560

UCHWAŁA NR 4.29.2015 RADY MIASTA RYDUŁTOWY

z dnia 28 stycznia 2015 r.

w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Miasta Rydułtowy na lata 2015-2018

Na podstawie art. 7 ust.1 pkt 9 i art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2013 r. poz. 594 z późn. zm.) oraz art. 87 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2014 r. poz. 1446)

Rada Miasta Rydułtowy po uzyskaniu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków uchwała, co następuje:

§ 1. Uchwała się Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Rydułtowy na lata 2015-2018, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Miasta Rydułtowy.

§ 3. Uchwałę ogłasza się poprzez wywieszenie na tablicy ogłoszeń Urzędu Miasta Rydułtowy oraz publikację w Biuletynie Informacji Publicznej.

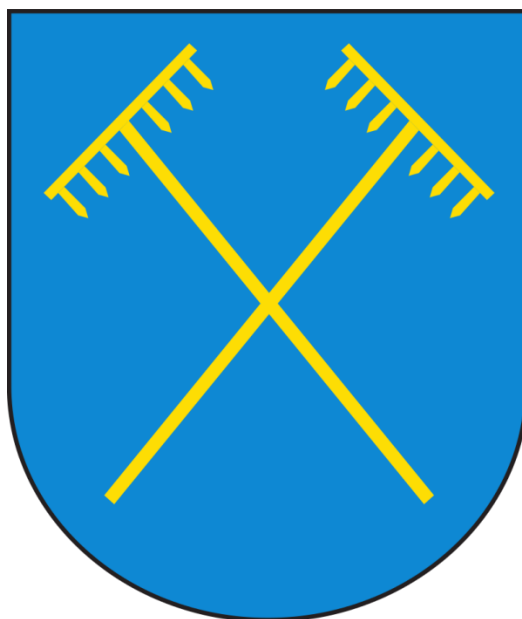
§ 4. Uchwała podlega publikacji w Dzienniku Urzędowym Województwa Śląskiego.

§ 5. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia jej opublikowania w Dzienniku Urzędowym Województwa Śląskiego.

Przewodniczący Rady Miasta Rydułtowy

Lucjan Szwan

Załącznik Nr 1 do Uchwały Nr 4.29.2015
Rady Miasta Rydułtowy
z dnia 28 stycznia 2015 r.

GMINNY PROGRAM
OPIEKI NAD ZABYTKAMI
MIASTA RYDUŁTOWY
na lata 2015-2018

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2015 – 2018**2**

Niniejsze opracowanie zostało przygotowane przez pracownię architektury krajobrazu Marta Miłosz we współpracy z Urzędem Miasta Rydułtowy.

mgr inż. Marta Miłosz | ul. Mazurska 10/9, 11 - 520 Ryn | tel. 608 693 283 | marta.milosz@hotmail.com

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2015 – 2018 3

SPIS TREŚCI

1	Wstęp	5
2	Podstawa prawna.....	6
3	Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce.....	15
3.1.	Obowiązek sporządzania gminnych programów opieki nad zabytkami	15
3.2.	Definicje	16
3.3.	Sposoby opieki nad zabytkami w świetle przepisów ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami	18
3.4.	Opieka nad zabytkami jako zadanie własne gminy	21
4	Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego.....	22
4.1.	Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami	22
4.2.	Relacje powiatowego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu	29
5	Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego.....	46
5.1.	Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy	46
5.1.1.	Dokumenty strategiczne	46
5.1.2.	Dokumenty planistyczne	48
5.2.	Charakterystyka zasobów oraz analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy	72
5.2.1.	Położenie	72
5.2.2.	Rys historyczny	73
5.2.3.	Etymologia nazwy.....	76
5.2.4.	Zabytki nieruchome – charakterystyka	76

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2015 – 2018	4
5.2.5. Zabytki nieruchome – najważniejsze obiekty	78
5.2.6. Zabytki archeologiczne – charakterystyka	82
5.2.7. Dziedzictwo niematerialne	83
5.2.8. Miejsca pamięci i kapliczki	85
5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony	87
5.3.1. Zabytki w wojewódzkim rejestrze zabytków	87
5.3.2. Zabytki w wojewódzkiej ewidencji zabytków	88
5.3.3. Stanowiska archeologiczne	88
5.3.4. Gminna ewidencja zabytków	89
6 Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza SWOT	96
7 Założenia programowe	98
7.1. Priorytety	98
7.2. Kierunki działań i zadania	98
8 Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami	101
9 Zasady oceny realizacji programu opieki nad zabytkami	102
10 Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami	103

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2015 – 2018**5**

1 WSTĘP

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tekst jednolity, Dz. U. z 2014 r., poz. 1446) nakłada na gminy obowiązek sporządzenia programu opieki nad zabytkami. Mówi o tym artykuł 87 ustawy. Głównym beneficjentem realizacji programu jest społeczność lokalna, która bezpośrednio powinna odczuć efekty jego wdrażania. Dotyczy to nie tylko właścicieli i użytkowników obszarów i obiektów zabytkowych, ale również wszystkich mieszkańców.

Przyjęty przez Radę Miasta w formie uchwały, gminny program opieki nad zabytkami jest elementem polityki samorządowej. Będzie służyć podejmowaniu planowych działań dotyczących inicjowania, wspierania, koordynowania badań i prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego.

Program opieki nad zabytkami ma pomóc w aktywnym zarządzaniu zasobem stanowiącym dziedzictwo kulturowe gminy. Wskazane w programie działania są skierowane na poprawę stanu zabytków, ich rewaloryzację oraz zwiększenie dostępności do nich mieszkańców i turystów. Gminny program opieki nad zabytkami, m.in. poprzez działania edukacyjne, ma też budzić w lokalnej społeczności świadomość wspólnoty kulturowej, roli i znaczenia lokalnych wartości i wspólnych korzeni. Wspólna dbałość o zachowanie wartości kulturowych wzmacnia poczucie tożsamości, wspiera identyfikację jednostki z tzw. małą ojczyzną.

Program jest opracowywany raz na 4 lata. Burmistrz co dwa lata sporządza sprawozdanie z jego realizacji, które przedstawia Radzie Miasta. Kolejne sporządzane programy opieki powinny uwzględniać pojawiające się nowe uwarunkowania prawne i administracyjne, zmieniające się warunki społeczne, gospodarcze i kulturowe, nowe kryteria oceny i aktualny stan zachowania zasobu oraz prowadzone okresowo oceny efektów wdrażania obowiązującego programu.

2 PODSTAWA PRAWNA

Podstawę prawną sporządzenia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami stanowią:

- **Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm. w przepisach art.5, art. 6 ust. 1 i art. 86)**

Ochrona zabytków jest konstytucyjnym obowiązkiem państwa i każdego obywatela. Ustawa zasadnicza stanowi fundament systemu ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce:

„Rzeczpospolita Polska (...) strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju (art. 5), (...) stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju (art.6. ust. 1), oraz każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa (art. 86)”.

- **Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jednolity, Dz. U. 2013 r., poz. 594 z późn. zm.)**

Zgodnie z art. 7 ust.1 pkt 9 Ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, zaspokajanie potrzeb wspólnoty należy do własnych zadań gminy. W szczególności zadania własne gminy obejmują zagadnienia związane z ochroną zabytków jak i opieką nad zabytkami.

- **Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tekst jednolity, Dz. U. z 2014 r., poz. 1446).**

Ustawa stanowi podstawę prawną ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce, określa politykę zarządzania zabytkami oraz wyznacza główne zadania państwa oraz obywateli (właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych). Szczegółowe zapisy określają przedmiot, zakres i formy ochrony zabytków oraz opieki nad nimi, zasady tworzenia krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2015 – 20187

zabytkach, a także organizację organów ochrony zabytków. Wprowadza pojęcia ochrony i opieki.

Ochrona zabytków (art. 4) polega w szczególności na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- udaremnienie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- uwzględnienie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Natomiast opieka nad zabytkami (art. 5) sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega w szczególności na zapewnieniu warunków:

- naukowego badania i dokumentowania zabytku;
- prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości.

Opiece i ochronie podlegają, bez względu na stan zachowania (art. 6):

- zabytki nieruchome - krajobrazy kulturowe, układy urbanistyczne i ruralistyczne, zespoły budowlane, dzieła architektury i budownictwa, dzieła budownictwa obronnego, obiekty techniki, cmentarze, parki, ogrody i inne formy

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2015 – 2018**8**

zaprojektowanej zieleni, miejsca upamiętniające wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji,

- zabytki ruchome – dzieła sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej, kolekcje stanowiące zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych, numizmaty oraz pamiątki historyczne, wytwory techniki, materiały biblioteczne, wytwory sztuki ludowej, rękodzieła oraz inne obiekty etnograficzne, przedmioty upamiętniające wydarzenia historyczne, bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji,
- zabytki archeologiczne – pozostałości terenowe pradziejowego i historycznego osadnictwa, cmentarzyska, kurhany, relikty działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej. Ochronie ustawodawczej mogą podlegać również nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

Ustawa wskazuje także formy ochrony zabytków (art. 7), do których należą:

- wpis do rejestru zabytków prowadzonego przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, na podstawie decyzji wydanej przez WKZ z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy;
- uznanie za Pomnik Historii przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i dziedzictwa narodowego;
- utworzenie parku kulturowego przez Radę Gminy na podstawie uchwały;
- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2015 – 2018**9**

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. wprowadziła obowiązek sporządzenia przez samorządy programów opieki nad zabytkami. Zgodnie z art. 87 tej Ustawy zarząd województwa, powiatu lub wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza odpowiednio wojewódzki, powiatowy lub gminny program opieki nad zabytkami. Program ten, po uzyskaniu opinii wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków, przyjmowany jest odpowiednio przez Sejmik Województwa, Radę Powiatu i Radę Gminy (art. 87.3). Na poziomie powiatu, województwa i gminy program taki sporządza się na okres 4 lat (art. 87.1.), z czego po okresie 2 lat zarząd województwa, powiatu i burmistrz sporządzają sprawozdanie, które odpowiednio przedstawia się Sejmikowi Województwa, Radzie Powiatu lub Radzie Gminy (art. 87.5), a następnie przekazywane jest Generalnemu Konserwatorowi Zabytków i właściwemu Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków w celu jego wykorzystania przy opracowywaniu, aktualizacji i realizacji krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami (art. 87.6).

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami określa główne cele gminnych programów opieki nad zabytkami, do których należą:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2015 – 2018

10

- określenie warunków współpracy w właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieki nad zabytkami;

Program opieki nad zabytkami jest dokumentem uzupełniającym w systemie planowania. Wyznacza cele i określa instrumentarium służące do ich osiągnięcia.

- **Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (tekst jednolity, Dz. U. z 2013 r., poz. 1232 z późn. zm.)**

Zgodnie z zapisami Ustawy, prognoza oddziaływania na środowisko sporządzana przy okazji opracowywania polityk, strategii, planów lub programów powinna:

„określać, analizować i oceniać przewidywane znaczące oddziaływania, (...) na środowisko, a w szczególności na (...) zabytki, jak również w przypadku odstąpienia od przeprowadzenia postępowania w sprawie oceny oddziaływania na środowisko, Ustawa nakłada obowiązek sprawdzenia, czy decyzja

o odstąpieniu uwzględnia: (...) „cechy obszaru objętego oddziaływaniem na środowisko, w szczególności obszaru o szczególnych właściwościach naturalnych lub posiadających znaczenie dla dziedzictwa kulturowego wrażliwe na oddziaływania, istniejące przekroczenia standardów jakości środowiska

lub intensywne wykorzystywanie terenu. Niezwykle ważne są przepisy dotyczące planowanych przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko i wymagających sporządzenia „raportu o oddziaływaniu przedsięwzięcia na środowisko”.

Dla ochrony dziedzictwa kulturowego przepis ten jest istotny w kontekście budowy wież telefonii komórkowej oraz stosunkowo nowej inicjatywy, jaką jest budowa farm wiatrowych i ich oddziaływanie na krajobraz kulturowy, a więc przestrzeń historycznie ukształtowaną w wyniku działalności człowieka, zawierającą wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze.

▪ **Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2012 r. , poz. 647 z późn. zm.)**

Ustawa precyzuje, co powinno być uwzględniane podczas sporządzania studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, a także ustaleniach lokalizacji inwestycji celu publicznego. W istotnym z punktu widzenia opieki nad zabytkami obszarze planowania i zagospodarowania przestrzennego uwzględniania się:

„wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej” (art. 1). W studium uwzględniać należy uwarunkowania wynikające ze: (...) „stanu środowiska, w tym stanu rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej, wielkości i jakości zasobów wodnych oraz wymogów ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego, stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej” (art. 10).

Studium oraz plany zagospodarowania przestrzennego powinny określać:

(...) „obszary oraz zasady ochrony środowiska i jego zasobów, ochrony przyrody, krajobrazu kulturowego i uzdrowisk, obszary i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej”.

Istotne jest nałożenie na wójtów i burmistrzów obowiązków zarówno zawiadomienia m.in. wojewódzkiego konserwatora zabytków o przystąpieniu do sporządzania studiów, planów zagospodarowania przestrzennego i występowania o opinie i wnioski oraz uzgodnienia.

▪ **Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (tekst jednolity, Dz. U. 2013 r. poz. 1409 z późn. zm.)**

Ustawa traktuje zabytki w sposób szczególny i podkreśla fakt, że obiekt budowlany należy projektować i budować zapewniając:

„(...)ochronę obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów objętych ochroną konserwatorską”.

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2015 – 2018

12

Wymienione są rodzaje czynności w procesie budowlanym, również w kontekście obiektów wpisanych do rejestru zabytków, znajdujących się na obszarze wpisanym do rejestru zabytków, obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, a także ujętych w gminnej ewidencji zabytków. Budynki podlegające takiej ochronie prawnej nie wymagają świadectwa charakterystyki energetycznej. W przypadku obiektów wpisanych do rejestru zabytków wymagane jest uzyskanie pozwolenia na remont tych obiektów lub ich rozbiórkę (w tym wypadku dopiero po skreśleniu obiektu z rejestru zabytków przez Generalnego Konserwatora Zabytków). Podobnie jest w przypadku chęci zainstalowania na takim obiekcie tablic i urządzeń reklamowych. Ustawa nakazuje wprost wymóg uzyskania pozwolenia WKZ przed wydaniem pozwolenia na budowę.

- **Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (tekst jednolity, Dz. U. 2014 r. poz. 518 z późn. zm.)**

Jednym z wymienionych celów publicznych jest

„(...)opieka nad nieruchomościami stanowiącymi zabytki w rozumieniu przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami”.

Kolejne zapisy precyzują, jakie działania wymagają pozwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Są to sprzedaż, zamiana, darowizna lub oddanie w użytkowanie wieczyste nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków, stanowiących własność Skarbu Państwa (tu wyjątkiem są nieruchomości będące we władaniu Agencji Nieruchomości Rolnych) lub jednostki samorządu terytorialnego oraz wnoszenie tych nieruchomości jako wkładów niepieniężnych do spółek, podział nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków. Ponadto dopuszczono możliwość nałożenia na nabywcę nieruchomości gruntowej, oddawanej w użytkowanie wieczyste, obowiązku (zapisanego w umowie) odbudowy lub remontu położonych na niej zabytkowych obiektów budowlanych. Taki sam obowiązek można nałożyć w decyzji o ustanowieniu trwałego zarządu.

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2015 – 2018

13

Ważne dla właściciela zabytku i zarządcy nieruchomości będącej w trwałym zarządzie są zapisy mówiące o obniżce o 50% ceny nieruchomości lub jej części wpisanej do rejestru zabytków, chociaż dopuszczono tu także możliwość podwyższenia lub obniżenia tej bonifikaty oraz o obniżce o 50% opłat z tytułu trwałego zarządu, która to bonifikata również może być podwyższona lub obniżona. Gminie przysługuje prawo pierwokupu w przypadku sprzedaży nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków

lub prawa użytkowania wieczystego takiej nieruchomości.

- **Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (tekst jednolity, Dz. U. z 2013 r., poz. 627 z późn. zm.)**

Ustawa określa „tereny zieleni” definiuje jako „tereny wraz z infrastrukturą techniczną i budynkami funkcjonalnie z nimi związanymi, pokryte roślinnością, znajdujące się w granicach wsi o zwartej zabudowie lub miast, pełniące funkcje estetyczne, rekreacyjne, zdrowotne lub osłonowe, a w szczególności parki, zieleńce, promenady, bulwary, ogrody botaniczne, zoologiczne, jordanowskie i zabytkowe oraz cmentarze, a także zieleń towarzyszącą ulicom, placom, zabytkowym fortyfikacjom, budynkom, składowiskom, lotniskom oraz obiektom kolejowymi przemysłowym”. Zezwolenie na usunięcie drzew lub krzewów z terenu nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków wydaje WKZ; dotyczy to również drzew owocowych. Ustawodawca posłużył się również pojęciem „wartości historycznych”, „kulturowych”, które są jednym z czynników ważnych przy tworzeniu parków krajobrazowych, zespołów przyrodniczo-krajobrazowych, ustanawianiu pomników przyrody i innych czynnościach.

- **Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (tekst jednolity, Dz. U. z 2012 r., poz. 406 z późn. zm.)**

W Ustawie zapisano, że prowadzenie działalności kulturalnej jest zadaniem własnym jednostek samorządu terytorialnego o charakterze obowiązkowym, natomiast państwo, jako mecenas, wspiera tę działalność, a minister właściwy do spraw kultury

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2015 – 2018**14**

i ochrony dziedzictwa narodowego może wspomóc finansowo realizację planowanych na dany rok zadań.

Sprawowanie opieki nad zabytkami jest jednym z podstawowych zadań instytucji kultury, szczególnie tych wyspecjalizowanych w opiece nad zabytkami, których celem statutowym jest sprawowanie opieki nad zabytkami. Stąd też szeroko pojęta opieka nad zabytkami niekoniecznie musi oznaczać bezpośrednie czynności przy zabytku, ale również gromadzenie wiedzy o zabytkach, jej udostępnianie poprzez np. organizację wystaw, edukację społeczeństwa dotyczącą ochrony zabytków, uświadomienie istnienia odziedziczonych po dawnych mieszkańcach dóbr kultury, uwrażliwienie na wyjątkowy charakter tego dziedzictwa.

3 UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE

3.1. OBOWIĄZEK SPORZĄDZANIA GMINNYCH PROGRAMÓW OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Obowiązek sporządzania gminnych Programów opieki nad zabytkami określa zapis art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

W myśl art. 87. tej ustawy:

1. Zarząd województwa, powiatu lub wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza na okres 4 lat odpowiednio wojewódzki, powiatowy lub gminny program opieki nad zabytkami.
2. Programy, o których mowa w ust. 1. mają na celu w szczególności:
 - 1) włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
 - 2) uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
 - 3) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
 - 4) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
 - 5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
 - 6) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2015 – 2018

16

- 7) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.
3. Wojewódzki, powiatowy i gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje odpowiednio sejmik województwa, rada powiatu i rada gminy, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.
4. Programy, o których mowa w ust. 3, są ogłaszane w wojewódzkim dzienniku urzędowym.
5. Z realizacji programów zarząd województwa, powiatu i wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza, co 2 lata, sprawozdanie, które przedstawia się odpowiednio sejmikowi województwa, radzie powiatu lub radzie gminy.

3.2. DEFINICJE

Z uwagi na konieczność precyzyjnego odnoszenia się w Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami do zapisów ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, przyjęto za ustawą następujące definicje:

1. zabytek - nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową;
2. zabytek nieruchomy - nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości, o których mowa w pkt. 1;
3. zabytek ruchomy - rzecz ruchomą, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, o których mowa w pkt. 1;
4. zabytek archeologiczny - zabytek nieruchomy, będący powierzchniową, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem;

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2015 – 2018

17

5. instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami – instytucję kultury w rozumieniu przepisów o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, której celem statutowym jest sprawowanie opieki nad zabytkami;
6. prace konserwatorskie - działania mające na celu zabezpieczenie i utrwalenie substancji zabytku, zahamowanie procesów jego destrukcji oraz dokumentowanie tych działań;
7. prace restauratorskie - działania mające na celu wyeksponowanie wartości artystycznych i estetycznych zabytku, w tym, jeżeli istnieje taka potrzeba, uzupełnienie lub odtworzenie jego części, oraz dokumentowanie tych działań;
8. roboty budowlane - roboty budowlane w rozumieniu przepisów prawa budowlanego, podejmowane przy zabytku lub w otoczeniu zabytku;
9. badania konserwatorskie - działania mające na celu rozpoznanie historii i funkcji zabytku, ustalenie użytych do jego wykonania materiałów i zastosowanych technologii, określenie stanu zachowania tego zabytku oraz opracowanie diagnozy, projektu i programu prac konserwatorskich, a jeżeli istnieje taka potrzeba - również programu prac restauratorskich;
10. badania architektoniczne - działania ingerujące w substancję zabytku, mające na celu rozpoznanie i udokumentowanie pierwotnej formy obiektu budowlanego oraz ustalenie zakresu jego kolejnych przekształceń;
11. badania archeologiczne - działania mające na celu odkrycie, rozpoznanie, udokumentowanie i zabezpieczenie zabytku archeologicznego;
12. historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny - przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg;

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2015 – 2018**18**

13. historyczny zespół budowlany - powiązaną przestrzennie grupę budynków wyodrębnioną ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi;
14. krajobraz kulturowy - przestrzeń historycznie ukształtowaną w wyniku działalności człowieka, zawierającą wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze;
15. otoczenie - teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków, w celu ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych.

3.3. SPOSOBY OPIEKI NAD ZABYTKAMI W ŚWIETLE PRZEPISÓW USTAWY Z DNIA 23 LIPCA 2003 R. O OCHRONIE ZABYTKÓW I OPIECE NAD ZABYTKAMI

Według zapisów art. 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tekst jednolity, Dz. U. z 2014 r., poz. 1446) ochrona zabytków polega w szczególności na podejmowaniu przez organy administracji publicznej, działań mających na celu:

1. zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
2. zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
3. udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
4. przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
5. kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
6. uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2015 – 2018**19**

Zgodnie z art. 5 ustawy opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega w szczególności na zapewnieniu warunków:

1. naukowego badania i dokumentowania zabytku;
2. prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
3. zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
4. korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
5. popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

W myśl art. 6 ustawy ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:

1. Zabytki nieruchome będące, w szczególności:

- krajobrazami kulturowymi,
- układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
- dziełami architektury i budownictwa, dziełami budownictwa obronnego,
- obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
- cmentarzami,
- parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
- miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

2. Zabytki ruchome będące, w szczególności:

- dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
- kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
- numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2015 – 2018**20**

- wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
- materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (tekst jednolity, Dz.U. z 2012 r., poz. 642 z późn. zm.),
- instrumentami muzycznymi,
- wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
- przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

3. Zabytki archeologiczne będące, w szczególności:

- pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
- cmentarzyskami,
- kurhanami,
- relikdami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Art. 6 ustawy mówi również, iż ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

W ustawie znajdują się zapisy precyzujące formy ochrony zabytków. Art. 7 ustawy stanowi, że formami ochrony zabytków są:

1. Wpis do rejestru zabytków;
2. Uznanie za pomnik historii;
3. Utworzenie parku kulturowego;
4. Ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2015 – 2018**21**

o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

3.4. OPIEKA NAD ZABYTKAMI JAKO ZADANIE WŁASNE GMINY

Obowiązki jednostek samorządowych określają zarówno przepisy ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tekst jednolity, Dz. U. z 2014 r., poz. 1446), jak również ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jednolity, Dz. U. 2013 r., poz. 594 z późn. zm.).

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami określa obowiązki oraz kompetencje gminy w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Obowiązki są określone m.in. w art. 22, pkt. 4 narzucającym obowiązek prowadzenia gminnej ewidencji zabytków, art. 87 regulującym sporządzenie na okres czteroletni gminnych programów opieki nad zabytkami, oraz w art. 18. i 19. nakazujących uwzględnianie zapisów tych programów przy sporządzaniu i aktualizacji strategii rozwoju, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz miejscowych planów zagospodarowania.

Ponadto, w nowelizacji ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia z dnia 18 marca 2010 r., która weszła w życie 5 czerwca 2010 r., do art. 19 dodano ust.1a wskazujący zabytki, których ochrona musi być bezwarunkowo uwzględniona w decyzjach o ustaleniu inwestycji celu publicznego, decyzjach o warunkach zabudowy, decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzjach o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej oraz decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego. Są to zabytki wpisane do rejestru wraz z ich otoczeniem oraz zabytki nieruchomości, znajdujące się w gminnej ewidencji zabytków.

Dodatkowo w artykułach 5, 25, 26, 28, 30, 31, 36, 71 i 72 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami zawarte są szczegółowe określenia obowiązków samorządu dla objętych ochroną zabytków, które są własnością gminy lub są w jej posiadaniu.

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2015 – 2018**22**

Art. 81 i 82 regulują możliwość udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru przez organ stanowiący gminy, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale.

Na podstawie art. 96 istnieje także możliwość, aby wojewoda na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków mógł powierzyć w drodze porozumienia prowadzenie niektórych spraw z zakresu swojej właściwości, w tym: wydawanie decyzji administracyjnych, gminom i powiatom, a także związkom gmin i powiatów, położonym na terenie województwa.

W Ustawie o samorządzie gminnym, w rozdziale 2, określone są zadania odnoszące się wprost lub pośrednio do ochrony zabytków. Art. 6. 1. mówi, że do zakresu działania gminy należą wszystkie sprawy publiczne o znaczeniu lokalnym, niezastrzeżone ustawami na rzecz innych podmiotów, co za tym idzie również opieka nad zabytkami. Art. 7. 1. doprecyzowuje, że zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy, co może się przekładać na działania związane z opieką nad zabytkami w kontekście: ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej, gminnych dróg, ulic, mostów, placów oraz organizacji ruchu drogowego, kultury, w tym bibliotek gminnych i innych placówek upowszechniania kultury, kultury fizycznej i turystyki, zieleni gminnej i zadrzewień, cmentarzy gminnych, utrzymania gminnych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych, promocji gminy i współpracy z organizacjami pozarządowymi.

4 UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

4.1. STRATEGICZNE CELE POLITYKI PAŃSTWA W ZAKRESIE OCHRONY ZABYTEKÓW I OPIEKI NAD ZABYTEKAMI

Podstawowym dokumentem opisującym strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego powinien być „Krajowy program

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2015 – 2018**23**

ochrony zabytków i opieki nad zabytkami”. Obowiązek jego sporządzenia ustanawiają art. 84 i 86 oraz art. 90. ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, natomiast zgodnie z art. 146 dokument ten powinien zostać opracowany w przeciągu 12 miesięcy od momentu wejścia ustawy w życie. W rzeczywistości jednak projekt programu pojawił się dopiero pod koniec roku 2013, zaś projekt uchwały go wprowadzającej – w roku 2014.

W 2004 r. powstały „Tezy do opracowania Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami” (zatwierdzone przez Ministra Kultury 10 maja 2004 r.) Według tych Krajowy Program powinien uwzględniać:

- ocenę stanu zachowania poszczególnych grup zabytków, określenie kategorii i stopnia zagrożeń oraz kierunki działań mających na celu pełną inwentaryzację zasobów (krajowa ewidencja w systemie cyfrowym), monitoring ich stanu oraz zagrożeń;
- funkcjonowanie służb konserwatorskich, opisane przez kierunek działań „wzmocnienie organizacyjne, kadrowe i finansowe na poziomie krajowym i regionalnym”;
- określenie celów i kierunków działań tworzących systemową ochronę i opiekę nad zabytkami poprzez powiązanie ochrony zabytków z polityką ekologiczną, ochrony przyrody, architektoniczną i przestrzenną, celną i polityką bezpieczeństwa państwa;
- ocenę i wytyczne do systemu finansowania ochrony i opieki nad zabytkami (cel: stworzenie sprawnego systemu finansowania ochrony i opieki nad zabytkami);
- określenie celów i kierunków edukacji dot. zabytków w szerokim aspekcie.

Tezy te zostały uwzględnione przy opracowaniu projektu Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2013-2016, którego projekt został poddany konsultacjom społecznym ogłoszonym 20 września 2013 r. i zakończonym 25 października 2013 r. Zgodnie z „Raportem z konsultacji społecznych” dot.

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2015 – 2018**24**

programu z dn. 26 listopada 2013 r. do projektu wniesiono 452 wnioski dot. poprawek, z których uwzględniono 52,3%, zaś odrzucono 47,7%.

- **Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2013-2016 (projekt stanowiący załącznik do projektu uchwały Rady Ministrów z dn. 21 marca 2014 r. z okresem wykonania na lata 2014-2017)**

Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2013–2016 jest programem wieloletnim, w rozumieniu art. 136 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych, i stanowi program rozwoju określony w art. 15 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju.

Program wpisuje się w system dokumentów planistycznych państwa, określony w 2009 r. w Planie uporządkowania strategii rozwoju, jako instrument wykonawczy dla Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2020. Jego projekt został zmodyfikowany po zakończeniu trybu konsultacji społecznych. W chwili obecnej nieznana jest precyzyjna data terminu jego przyjęcia przez Radę Ministrów. Niemniej, projekt uchwały Rady Ministrów w sprawie „Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami” z dn. 21 marca 2014 r. pozwala żywić przekonanie, że dokument ten wejdzie w życie jeszcze w roku przedłożenia projektu. Projekt ustanawia okres realizacji programu na lata 2014-2017. Łączne nakłady na jego realizację wyniosą w tym okresie 26 668 205 zł.

Rolą Krajowego Programu jest tworzenie warunków dla wypracowania rozwiązań modelowych oraz ich upowszechnienie np. poprzez system konferencji i spotkań z przedstawicielami jednostek samorządu terytorialnego. Natomiast od stopnia zaangażowania tych podmiotów będą zależały realne efekty podejmowanych działań.

Celem głównym krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami jest: *„Wzmocnienie roli dziedzictwa kulturowego i ochrony zabytków w rozwoju potencjału kulturowego i kreatywnego Polaków”*.

Do jego realizacji opracowana trzy **cele szczegółowe wraz z kierunkami działań** prowadzącymi do ich realizacji:

- Cel szczegółowy 1. Wspieranie rozwiązań systemowych na rzecz ochrony zabytków w Polsce. Kierunki działań:
 - Porządkowanie rejestru zabytków nieruchomych (księgi rejestru A i C);
 - Przygotowanie ratyfikacji „Konwencji UNESCO ds. ochrony dziedzictwa podwodnego”;
 - Wypracowanie jednolitych standardów działania konserwatorskiego w odniesieniu do wybranych typów i kategorii zabytków nieruchomych;
 - Wzmocnienie instrumentów ochrony krajobrazu kulturowego;
 - Opracowanie diagnozy prawnej ochrony zabytków ruchomych;
 - Opracowanie kompleksowego raportu o stanie zachowania zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (księgi rejestru A i C);
 - Realizacji badań w ramach AZP na obszarach szczególnie istotnych ze względu na zagrożenia dla dziedzictwa archeologicznego.
- Cel szczegółowy 2. Wzmocnienie synergii działania organów ochrony zabytków;
 - Zwiększenie efektywności zarządzania i ochrony zabytków poprzez wdrażanie infrastruktury informacji przestrzennej o zabytkach;
 - Wypracowanie standardów pozwalających na lepszy przepływ informacji pomiędzy organami ochrony zabytków a społecznościami żyjącymi w otoczeniu zabytków objętych ochroną;
 - Podniesienie jakości procesów decyzyjnych w organach ochrony zabytków;
 - Merytoryczne wsparcie samorządu terytorialnego w ochronie zabytków.
- Cel szczegółowy 3. Tworzenie warunków do aktywnego uczestnictwa w kulturze, edukacji na rzecz dziedzictwa kulturowego oraz jego promocji i reinterpretacji;

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2015 – 2018**26**

- Przygotowanie ratyfikacji „Konwencji ramowej Rady Europe w sprawie znaczenia dziedzictwa kulturowego dla społeczeństwa”, Faro 2005;
- Wspieranie budowania świadomości społecznej funkcji dziedzictwa kulturowego jako podstawy kształtowania się tożsamości narodowej i społeczności lokalnych;
- Promocja zasobu dziedzictwa za pośrednictwem internetu;
- Zwiększanie dostępu do zasobu dziedzictwa i ułatwienie jego odbioru społecznego.

Warto nadmienić, że istotnym rozwiązaniem porządkującym zagadnienia przedstawione w programie i uwzględnionym na każdym etapie prac nad dokumentem są zagadnienia horyzontalne, czyli tematy wiodące, których problematyka została poruszona w co najmniej dwóch obszarach diagnozy oraz dwóch celach szczegółowych. Są to:

- 1) podniesienie sprawności i skuteczności działań organów ochrony zabytków, w tym jakości merytorycznej decyzji administracyjnych (szkolenia, standaryzacja działań, itp.)
- 2) porządkowanie rejestru zabytków oraz stworzenie wiarygodnej metodologicznie diagnozy stanu zachowania zabytków nieruchomych (księgi rejestru A, dotyczące zabytków nieruchomych-architektonicznych oraz C, dotyczące zabytków nieruchomych-archeologicznych)
- 3) zwiększenie uspołecznienia ochrony zabytków i opieki nad zabytkami; budowanie przez organy ochrony zabytków partnerskich relacji z obywatelami, jak i propagowanie postaw współodpowiedzialności społecznej za zachowanie zabytków (Współpraca z mediami, wykorzystywanie mediów elektronicznych, konkursy, itp.)
- 4) wdrożenie procesów kształtowania postawy krajobrazowej wśród organów ochrony zabytków;
- 5) zwiększenie zaangażowania samorządów, ze szczególnym uwzględnieniem gmin, w ochronę i opiekę nad zabytkami oraz wzmocnienie zaangażowania

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2015 – 2018**27**

społecznego na rzecz ochrony zabytków, w tym propagowanie parków kulturowych (ich stanowienie jest władczą kompetencją rad gmin) jako skutecznej formy ochrony zabytków.

Zagadnienia horyzontalne nie tworzą dodatkowego poziomu w hierarchicznej strukturze dokumentu zgodnie z jego podziałem na cel główny, cele szczegółowe i kierunki działania. W sposób istotny jednak wskazują zagadnienia priorytetowy w obszarze ochrony zabytków.

▪ **Narodowa strategia rozwoju kultury na lata 2004–2013 z perspektywą do roku 2020 r.**

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Rydułtowy, jest zbieżny z głównymi zadaniami Programu Operacyjnego nr 9 „Dziedzictwo kulturowe”, do których należy intensyfikacja ochrony i upowszechniania dziedzictwa kulturowego, w tym kompleksowa poprawa stanu zabytków oraz rozwój kolekcji muzealnych, poprawa stanu zachowania zabytków, zwiększenie narodowego zasobu dziedzictwa kulturowego (w tym także dziedzictwa archeologicznego), kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele inne niż kulturalne, zwiększenie roli zabytków i muzealiów w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych, poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w zakresie ochrony zabytków i ich dokumentacji, zabezpieczenie zabytków, muzealiów i archiwaliów przed skutkami klęsk żywiołowych, kradzieżami i nielegalnym wywozem za granicę oraz na wypadek sytuacji kryzysowej i konfliktu zbrojnego. Główne założenia strategii dokumentu, wytyczające kierunki przy tworzeniu gminnego programu opieki nad zabytkami to m.in. działania zmierzające do aktywnego zarządzania zasobami materialnego dziedzictwa kulturowego poprzez poprawę stanu zabytków, zwiększenie ich dostępności dla turystów, inwestorów, mieszkańców, m. in. poprzez adaptacje, zwiększenie atrakcyjności regionów poprzez wykorzystanie przez nie wartości wynikających z lokalnego zasobu dziedzictwa kulturowego oraz edukacja

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2015 – 2018**28**

i wdrażanie metod nowoczesnego administrowania związane z ochroną i zachowaniem zabytków.

Beneficjentami programu mogą być m.in. samorządowe instytucje kultury i jednostki samorządu terytorialnego. Zadania programu będą realizowane poprzez:

- Priorytet 1. Rewaloryzacja zabytków nieruchomych i ruchomych, realizowany bez udziału środków europejskich, dotyczący bezpośrednio:
 - rewitalizacji historycznych obszarów miejskich;
 - ochrony i zachowania krajobrazu kulturowego wsi;
 - rewitalizacji, rewaloryzacji, konserwacji, renowacji, modernizacji i adaptacji na cele inne niż kulturalne historycznych obiektów i zespołów zabytkowych wraz z ich otoczeniem, w tym zespołów fortyfikacyjnych oraz budowli obronnych, parków i ogrodów;
 - rewaloryzacji i konserwacji zabytków budownictwa drewnianego;
 - rewaloryzacji zabytkowych cmentarzy oraz renowacji, ochronie i zachowaniu miejsc pamięci i martyrologii w kraju i za granicą;
 - prowadzenia badań archeologicznych i zabezpieczenia zabytków archeologicznych;
 - konserwacji zabytków ruchomych (niewchodzących w skład zasobów muzealnych), w tym w szczególności wystroju i historycznego wyposażenia kościołów w kraju i zagranicą;
 - dokumentowania zabytków (w tym badania naukowe i inwentaryzacja) w kraju i za granicą;
 - zabezpieczenia przed skutkami klęsk żywiołowych, zniszczeniem, kradzieżą i nielegalnym wywozem zagranicę zabytków ruchomych i nieruchomych;
 - ochrony zabytków na wypadek sytuacji kryzysowych i konfliktu zbrojnego.
- Priorytet 2. Rozwój i konserwacja kolekcji muzealnych, realizowany bez udziału środków europejskich, dotyczący bezpośrednio:

- zakupu dzieł sztuki i kolekcji dla instytucji muzealnych;
- zakupu starodruków i archiwaliów;
- konserwacji i digitalizacji muzealiów, archiwaliów, starodruków, księgozbiorów oraz zbiorów filmowych w kraju i za granicą;
- wspierania muzealnych pracowni konserwatorskich oraz nowych technik konserwacji zabytków ruchomych;
- dofinansowania wykonania kopii starodruków i inkunabułów.

4.2. RELACJE POWIATOWEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z DOKUMENTAMI WYKONANYMI NA POZIOMIE WOJEWÓDZTWA I POWIATU

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Rydułtowy w trakcie swojego obowiązywania zakłada zgodność z następującymi dokumentami strategicznymi:

- **Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami w Województwie Śląskim (Uchwała Nr IV/48/7/2014 Sejmiku Województwa Śląskiego z dn. 10 marca 2014 r.)**

Program charakteryzuje dziedzictwo kulturowe województwa śląskiego. Zgodnie z jego treścią, zabytki posiadają potencjał nie tylko materialny ale też artystyczny i poznawczy utrwalający naszą pamięć narodową oraz tworzący tożsamość. Stanowią o tożsamości przestrzeni, tym samym decydują o jej konkurencyjności. Świadoma reinterpretacja dziedzictwa jest elementem budowy wspólnej tożsamości, a pośrednio więzi międzyludzkich i zaufania, które ułatwia interakcje oraz współdziałanie i jest kluczowym czynnikiem rozwoju kapitału społecznego. Jedynie zadbane, dobrze eksponowany obiekt jest postrzegany przez społeczeństwo jako wartość. Zabytek pojmowany w ten sposób oddziałuje na stan gospodarki i przyczynia się do rozwoju społeczno-gospodarczego regionu. Mając na uwadze powyższe, sformułowano następującą misję Programu:

„Dobrze zachowane, zadbane zabytki stanowiące o tożsamości regionu kluczowym czynnikiem budowy kapitału społecznego województwa, rozwoju gospodarczego województwa oraz jego promocji w kraju i na świecie”.

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2015 – 2018

30

Aby misja ta została zrealizowana, konieczne jest podjęcie działań związanych i z materią zabytków i kompetencją społeczną. Służą temu sformułowane w zgodzie ze „Strategią rozwoju kultury w województwie śląskim na lata 2006-2020” dwa cele strategiczne wraz z podległymi im celami operacyjnymi oraz kierunkami działań w ich zakresie:

▪ **Cel strategiczny I. Kształtowanie kulturowego obrazu województwa.**

Integracja działań społeczno-gospodarczych na rzecz zabytków, wykorzystania zabytków dla celów gospodarczych, rewitalizacji obszarów zdegradowanych

i przemysłowych oraz kształtowania krajobrazów kulturowych z poszanowaniem tradycji miejsca. Atrakcyjnie eksponowane i udostępnione zbiory zabytków stanowią ważny element rozwoju gospodarczego regionu.

▪ Cel operacyjny I.1. Ustalenie potencjału zasobów zabytkowych województwa;

- Kierunek działań I.1.A. Weryfikacja zabytków województwa ;
- Kierunek działań I.1.B. Rozwój badań i studiów nad zabytkami województwa.

▪ Cel operacyjny I.2. Budowa systemu zarządzania zabytkami województwa;

- Kierunek działań I.2.A. Tworzenie nowoczesnych struktur zarządzania zabytkami ;
- Kierunek działań I.2.B. Zarządzanie zabytkami;
- Kierunek działań I.2.C. Marketing markowych produktów kulturowych i kulturowo-gospodarczych.

▪ Cel operacyjny I.3. Włączenie zabytków w procesy gospodarcze;

- Kierunek działań I.3.A. Integracja działań społeczno-gospodarczych na rzecz opieki nad zabytkami;
- Kierunek działań I.3.B. Konserwacja i adaptacja zabytków;

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2015 – 2018**31**

- Kierunek działań I.3.C. Kształtowanie obszarów zabytkowych i krajobrazów kulturowych;
- Kierunek działań I.3.D. Nowoczesna i efektywna opieka nad zbiorami zabytków i ich udostępnianiem.
- **Cel strategiczny II. Kształtowanie pozytywnych postaw społeczeństwa wobec dziedzictwa kulturowego regionu.**

Szeroko zakrojone działania edukacyjne oraz popularyzacja i promocja wiedzy o zabytkach, a także wspieranie działań zachęcających do poznawania dziedzictwa kulturowego regionu i stosowanie zachęt do pracy na rzecz opieki nad zabytkami przez nagradzanie przykładów dobrych praktyk.
- **Cel operacyjny II.1.** Propagowanie wiedzy o zabytkach oraz sposobach opieki nad zabytkami;
 - Kierunek działań II.1.A. Wzmocnienie edukacji o dziedzictwie kulturowym;
 - Kierunek działań II.1.B. Popularyzacja i promocja zabytków i wiedzy o zabytkach.
- **Cel operacyjny II.2.** Aktywizacja społeczności lokalnych na rzecz opieki nad zabytkami;
 - Kierunek działań II.2.A. Wspieranie działań na rzecz poznania dziedzictwa kulturowego regionu;
 - Kierunek działań II.2.B. Promowanie przykładów dobrych praktyk w sferze opieki nad zabytkami.
- **Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2020+”, aktualizacja (Uchwała Nr IV/38/2/2013 Sejmiku Województwa Śląskiego z dn. 1 lipca 2013 r.)**

Dokument jest zaktualizowaną wersją strategii przyjętej przez Sejmik Województwa Śląskiego uchwałą Nr III/47/1/2010 na posiedzeniu w dniu 17 lutego 2010 roku.

Jednym z elementów wizerunku województwa śląskiego przedstawionym w strategii jest uczynienie z województwa regionu o dużych walorach przyrodniczych, kulturowych i krajobrazowych, a także turystycznorekreacyjnych, z różnorodną ofertą spędzania czasu wolnego, którego mieszkańców cechuje otwartość, tolerancja, solidaryzm społeczny, przedsiębiorczość, wysokie kompetencje, zdolność adaptacyjna i kreatywna, mobilność zawodowa, ugruntowana tożsamość kulturowa i wysoki stopień identyfikacji z regionem. Założenia te są najistotniejsze w kontekście ochrony dziedzictwa kulturowego, tak materialnego jak i niematerialnego. Odwołują się do nich następujące cele strategiczne, operacyjne i działania w ich obrębie:

▪ **Obszar priorytetowy B. Szanse rozwojowe mieszkańców**

Cel strategiczny: Województwo śląskie regionem o wysokiej jakości życia opierającej się na powszechnej dostępności do usług publicznych o wysokim standardzie

- Cel operacyjny B.2. Rozwój kompetencji, umiejętności i wzrost poziomu aktywności mieszkańców
 - Kierunek działania 10. Podniesienie jakości i poprawa dostępu do oferty kultury, sportu i rekreacji oferujących możliwości rozwoju mieszkańców oraz atrakcyjnego spędzania wolnego czasu.
- Cel operacyjny B.3. Harmonia społeczna i wysoki kapitał zaufania oraz dogodne warunki życia mieszkańców.
 - Kierunek działania 10. Zwiększenie udziału mieszkańców w działaniach związanych z zachowaniem i eksponowaniem unikalności dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego województwa oraz jego charakterystycznych obszarów.

▪ **Obszar priorytetowy C. Przestrzeń**

Cel strategiczny: Województwo śląskie regionem atrakcyjnej i funkcjonalnej przestrzeni

- Cel operacyjny C.3. Wysoki poziom ładunku przestrzennego i efektywne wykorzystanie przestrzeni

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2015 – 2018

33

- Kierunek działania 1. Rewitalizacja terenów i obiektów, w tym przemysłowych i zdegradowanych na tereny/obiekty o funkcjach społeczno- gospodarczych oraz zapewnienie ich dostępności.
 - Kierunek działania 2. Poprawa jakości i atrakcyjności przestrzeni publicznych, szczególnie centrów miast i centrów dzielnic oraz przestrzeni recepcyjnych.
 - Kierunek działania 3. Tworzenie i rewitalizacja obszarów zieleni urządzonej oraz terenów rekreacyjnych.
 - Kierunek działania 4. Przywracanie pozycji lub nadawanie nowych funkcji obiektom zabytkowym oraz symbolicznym w życiu społeczności lokalnych.
 - Kierunek działania 6. Rewitalizacja osiedli mieszkaniowych, w tym starych dzielnic.
- **Obszar priorytetowy D. Relacje z otoczeniem**
- Cel strategiczny: Województwo śląskie regionem otwartym będącym istotnym partnerem rozwoju Europy**
- Cel operacyjny D.1. Współpraca z partnerami w otoczeniu
 - Kierunek działania 5. Współpraca międzyregionalna w zakresie kreowania zintegrowanych produktów turystycznych.
 - Cel operacyjny D.2. Atrakcyjny wizerunek województwa śląskiego
 - Kierunek działania 4. Promocja miejsc i obiektów o wartości historycznej, symbolicznej, architektonicznej, przyrodniczej.
 - Kierunek działania 5. Wspieranie rozwoju instytucji i infrastruktury (kulturalnych, naukowych, biznesowych (w tym wystawienniczych, sportowych, społecznych, religijnych) tworzących markę województwa śląskiego.
- **Strategia Rozwoju Kultury w Województwie Śląskim na lata 2006-2020 (Katowice, 2006)**

Strategia rozwoju kultury jest opracowaniem rzadko spotykanym, systematyzującym cele i zadania strategiczne województwa w obszarze polityki kulturalnej oraz stanowi podstawę działań podejmowanych w ramach polityk szczegółowych. Wizja przedstawiona w dokumencie opiera się na czterech polach strategicznych:

1. Kompetencje kulturowe - socjalizowanie do określonych kompetencji kulturowych;
2. Dostęp do kultury - gwarantowanie optymalnego/satysfakcjonującego poziomu uczestnictwa w kulturze, dzięki nabytym kompetencjom i odpowiedniemu zarządzaniu regułami dostępowymi do treści/wytworów kulturowych;
3. Dziedzictwo kulturowe - zapewnienie ciągłości wzorów kulturowych (zarówno w odniesieniu do kultury materialnej jak i duchowej)
4. Treści kulturowe - stymulacja i wsparcie produkcji artystycznych (kultura w rozumieniu praktyki artystycznej)

W obrębie czterech pól strategicznych ustalono cztery podstawowe cele i odpowiadające im działania:

- **Cel strategiczny 1. Wzrost kompetencji potrzebnych do (1) uczestnictwa w kulturze (odbiorcy), (2) efektywnego zarządzania kulturą (animatorzy kultury) i (3) twórczości artystycznej w warunkach gospodarki rynkowej (twórcy).**
 - Kierunek działania 1.1. tworzenie i realizacja programów edukacji kulturowej/ edukacji w zakresie kształtowania kompetencji kulturowych;
 - Kierunek działania 1.2. edukacja w zakresie zarządzania kulturą ☐ prowadzenie prac badawczych, kształcenie menedżerów kultury;
 - Kierunek działania 1.3. edukacja środowisk twórczych (do skutecznego radzenia sobie w nowych warunkach organizacyjno-prawnych).
- **Cel strategiczny 2. Wzrost poziomu uczestnictwa w kulturze (biernego w roli odbiorców treści kulturowych i czynnego w roli twórców treści kulturowych).**

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2015 – 2018

35

- Kierunek działania 2.1. zwiększenie i ułatwianie dostępu do uczestnictwa w kulturze;
- Kierunek działania 2.2. budowa nowych obiektów kulturalnych i poprawa stanu istniejących obiektów kultury;
- Kierunek działania 2.3. poszukiwanie atrakcyjnych sposobów upowszechniania treści kulturowych;
- Kierunek działania 2.4. wspieranie programów współpracy ponadregionalnej.
- Kierunek działania 2.5. poprawa informacji i promocji kulturalnej;
- Kierunek działania 2.6. wspieranie rozwoju amatorskiego ruchu artystycznego.
- **Cel strategiczny 3. Upowszechnianie i zachowanie dziedzictwa kulturowego regionu (materialnego i niematerialnego) oraz jego efektywniejsze wykorzystywanie do celów turystycznych.**
 - Kierunek działania 3.1. rozpoznawanie zasobów dziedzictwa kulturowego oraz prowadzenie projektów badawczych na jego temat;
 - Kierunek działania 3.2. inwentaryzowanie dziedzictwa kulturowego;
 - Kierunek działania 3.3. popularyzacja dziedzictwa kulturowego (w tym z użyciem najnowszych technik);
 - Kierunek działania 3.4. rewitalizacja i renowacja obiektów zabytkowych;
 - Kierunek działania 3.5. rewitalizacja obiektów i terenów przemysłowych i znajdowanie dla nich nowych funkcji;
 - Kierunek działania 3.6. wykorzystywanie dziedzictwa kulturowego regionu na potrzeby turystyki (promocja, tworzenie produktów turystyki kulturowej);
 - Kierunek działania 3.7. tworzenie zasobów dziedzictwa kulturowego regionu.
- **Cel strategiczny 4. Tworzenie lepszych warunków dla rozwoju środowisk twórczych i wykorzystywania ich kreatywności.**

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2015 – 2018

36

- Kierunek działania 4.1. tworzenie warunków oraz instrumentów umożliwiających twórcze działania;
- Kierunek działania 4.2. rozwój szkolnictwa artystycznego i projektowego;
- Kierunek działania 4.3. rozwój współpracy środowisk twórczych z biznesem i jego otoczeniem;
- Kierunek działania 4.4. wspieranie rozwoju wzornictwa przemysłowego i sztuki użytkowej;
- Kierunek działania 4.5. podnoszenie wartości estetycznej i funkcjonalnej przestrzeni publicznej oraz obiektów użyteczności publicznej.

W kontekście Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami najistotniejszy jest cel strategiczny 3., którego działania bezpośrednio odwołują się do opieki nad dziedzictwem kulturowym, rozwoju turystyki i rewitalizacji obiektów zabytkowych.

- **Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego (Uchwała Nr II/21/2004 Sejmiku Województwa Śląskiego z dn. 21 czerwca 2004 r.)**

Ważne: w chwili obecnej, stosownie do uchwały nr IV/43/3/2013 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 28 października 2013 r., Marszałek Województwa Śląskiego zawiadomił o przystąpieniu do sporządzenia zmiany niniejszego Planu oraz jego Zmian przyjętej Uchwałą Nr III/56/1/2010 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 22 września 2010 r. Wnioski i opinie dot. przedmiotu sporządzanej zmiany są przyjmowane do 17 października 2014 r.

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego wskazuje cele, kierunki i działania dotyczące przestrzennego rozwoju województwa do roku 2015. Wizję przestrzennego systemu województwa tworzą:

- 4 obszary metropolitalne tożsame z przyjętymi w „Strategii ...” obszarami polityki rozwoju - z centrami w Aglomeracjach Górnośląskiej (24 miasta), Częstochowskiej, Rybnickiej (w tym miasta Rydułtowy) i Bielskiej, razem kształtujące Skonsolidowany Śląski Obszar Metropolitalny, będący częścią

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2015 – 2018

37

- Europolu Śląsko-Krakowskiego – jednego z najważniejszych biegunów rozwoju Polski – powiązanego z innymi wielkimi biegunami rozwoju Europy;
- Pasma rozwoju (korytarze transportowo-osiedleńcze) o zróżnicowanych funkcjach składające się z jednostek osadniczych kształtujących się wzdłuż głównych ciągów infrastruktury technicznej i powiązanych komunikacyjnie z centrami obszarów metropolitalnych oraz kształtowanych celowo przez lokalizowanie w nich funkcji dynamizujących rozwój i chroniących środowisko;
 - Strefy wielofunkcyjne o charakterze rolniczo-mieszkaniowym, rekreacyjno-leśnym, turystyczno-rolniczym, rolniczo-leśnym, z lokalnymi ośrodkami równomiernie rozmieszczonymi na całym Skonsolidowanym Śląskim Obszarze Metropolitalnym, w tym obszary działań aktywizujących rozwój lokalny i ukierunkowanych na pobudzenie.

Cele polityki przestrzennej kojarzą strategię rozwoju społeczno-gospodarczego województwa śląskiego z planem jego zagospodarowania przestrzennego. Cele te są bezpośrednio wyprowadzane z priorytetów i celów określonych w „Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego na lata 2000-2015” oraz przekładają odpowiednie zapisy dotyczące rozwoju społeczno-gospodarczego na zagadnienia przestrzennego rozwoju i przekształceń elementów struktury przestrzennej.

Przyjętym celem generalnym planu jest: Kształtowanie harmonijnej struktury przestrzennej województwa śląskiego sprzyjającej wszechstronnemu rozwojowi województwa. W ramach celu generalnego sformułowano sześć celów polityki przestrzennej województwa wraz z kierunkami działań i działaniami w ich zakresie. Następujące z nich odwołują się do ochrony dziedzictwa kulturowego:

- **Cel. 1. Dynamizacja i restrukturyzacja przestrzeni województwa.**
 - Kierunek działania 4. Wykreowanie zintegrowanego regionalnego produktu turystycznego.

Działanie 4.1. Podnoszenie rangi obiektów dziedzictwa kulturowego (uznanie za pomnik historii, wpis na listę światowego dziedzictwa

kultury UNESCO), w tym zabytków sakralnych, przemysłowych, rezydencjonalnych, budownictwa drewnianego;

Działanie 4.2. Tworzenie markowych produktów turystycznych, obejmujące między innymi zagadnienia koncentracji działań wokół tych produktów, które mają największą szansę na odniesienie sukcesu rynkowego, w tym na przykład dotyczących:

- turystyki rekreacyjnej, aktywnej i specjalistycznej
- turystyki na terenach wiejskich - organizowanej jako alternatywa wobec form masowej turystyki i oferującej pobytu w gospodarstwach rolnych, imprezy folklorystyczne, ekoturystykę i zwiedzanie obszarów cennych przyrodniczo, w tym parków krajobrazowych,
- turystyki biznesowej i kongresowej – organizowanej w atrakcyjnych przyrodniczo rejonach województwa, uzdrowiskach i sanatoriach, a także w ośrodkach miejskich aglomeracji (targi i wystawy),
- turystyki miejskiej kulturowej - organizowanej ze szczególnym uwzględnieniem turystyki przemysłowej, w tym udostępniania: zabytkowej architektury przemysłowej, starych maszyn, wycofanych z eksploatacji pojazdów (tramwaje, kolejki, parowozy, samochody), nieczynnych kopalń i hut itp.,
- turystyki na obszarze pogranicza i tranzytowej - organizowanej z przejściami do Republiki Czeskiej i Republiki Słowackiej;

Działanie 4.3. Tworzenie tematycznych szlaków turystycznych - obejmujące między innymi zagadnienia turystyki przemysłowej, turystyki miejskiej, pielgrzymkowej, turystyki kulturowej związanej z architekturą drewnianą i architekturą militarną oraz uwzględnieniem promocji ruchu pieszego, samochodowego, rowerowego i turystyki konnej oraz reaktywacji Górnośląskiej Kolei Wąskotorowej.

▪ **Cel 2. Wzmocnienie funkcji węzłów sieci osadniczej.**

- Kierunek działania 1. Promowanie zwartych miast efektywnie wykorzystujących teren.

Działanie 1.1. Rewitalizacja terenów zdegradowanych i przemysłowych w miastach - obejmująca między innymi zagadnienia wzmocnienia systemu ekologicznego miast oraz adaptacji zabytków przemysłu i techniki oraz związanych z nimi osiedli patronackich i budownictwa rezydencjonalnego, przede wszystkim w miejskich aglomeracjach;

Działanie 1.2. Ochrona i rekonstrukcja terenów otwartych w powiązaniu z regionalnym systemem przyrodniczym – obejmująca między innymi zagadnienia poprawy jakości życia mieszkańców;

Działanie 1.3. Kształtowanie zwartych osiedli o wysokiej jakości architektury i jakości przestrzeni publicznej.

- Kierunek działania 4. Rewitalizacja miejskich dzielnic.

Działanie 4.1. Rewaloryzacja dzielnic śródmiejskich - obejmująca między innymi zagadnienia zabytkowych układów urbanistycznych historycznych miast, w tym na przykład: Czeladzi, Częstochowy (Aleje NMP), Będzina, Sławkowa, oraz centrów i osiedli w Chorzowie, Jaworznie, Katowicach, Sosnowcu, Tychach i Zabrze, jako dóbr kultury współczesnej;

Działanie 4.2. Rewaloryzacja (humanizacja) współczesnych osiedli mieszkaniowych;

Działanie 4.3. Rewaloryzacja osiedli patronackich;

Działanie 4.4. Rewaloryzacja terenów zdegradowanej zabudowy;

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2015 – 2018**40**

Działanie 4.5. Kształtowanie otwartych terenów zieleni miejskiej (ze szczególnym uwzględnieniem Wojewódzkiego Parku Kultury i Wypoczynku w Chorzowie) - obejmujące między innymi zagadnienia powiązań tych terenów z korytarzami ekologicznymi, w tym zakaz zabudowy korytarzy ekologicznych obiektami kubaturowymi, na przykład realizacja zespołu wypoczynkowo-rekreacyjnego w Będzinie, przywrócenie walorów przyrodniczych i krajobrazowych kompleksu parkowo-przyrodniczego „Bolina” w Katowicach-Janowie oraz utworzenie na granicy miast Mysłowice – Sosnowiec – Katowice „Parku Sąsiedzkiego” o zagospodarowaniu rekreacyjno-mieszaniowo-przemysłowym.

▪ **Cel 3. Ochrona zasobów środowiska, wzmocnienie systemu obszarów chronionych i wielofunkcyjny rozwój terenów otwartych.**

- Kierunek działania 1. Ochrona zasobów środowiska.

Działanie 1.10. Ochrona krajobrazu - obejmująca między innymi zachowanie wartości kulturowych, z uwzględnieniem archeologicznych dóbr kultury oraz charakterystycznych krajobrazów kulturowych, w tym objęcie ochroną historycznych kompozycji krajobrazowych oraz układów ruralistycznych.

- Kierunek działania 4. Wzmocnienie ekonomicznej siły i żywotności strukturalnie słabych obszarów wiejskich.

Działanie 4.2. Promowanie lokalnych wartości kulturowych oraz tradycji kulturalnych i rzemiosła – obejmujące między innymi zagadnienia zachowania tradycyjnej skali i form zabudowy oraz układów przestrzennych wsi i charakterystycznych krajobrazów.

▪ **Cel 5. Stymulowanie innowacji w regionalnym systemie zarządzania przestrzenią.**

- Kierunek działania 2. Promowanie innowacyjnych instrumentów zarządzania przestrzenią.

Działanie 2.1. Realizacja pilotowych projektów testujących nowe metody planowania - obejmująca między innymi zagadnienia:

- restrukturyzacji i rewitalizacji miast,
 - odnowy wsi,
 - rekultywacji i zagospodarowywania terenów przemysłowych,
 - pozyskiwania i wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych,
 - zintegrowanych systemów komunikacji województwa, w tym na przykład opracowanie i wdrożenie „programu rozwoju pasażerskiego transportu zbiorowego” obejmującego zagadnienia dotyczące: utworzenia systemu obsługi ruchu regionalnego, aglomeracyjnego i lokalnego promującego szynowe środki transportu (np. lekka kolej miejska LKM, tramwaj dwusystemowy lub z napędem hybrydowym), tworzenie zintegrowanych systemów organizacji przewozów pasażerskich, kompleksowej modernizacji infrastruktury tramwajowej w Aglomeracji Górnośląskiej i Częstochowie, możliwości wykorzystania odcinków linii kolei przemysłowych do prowadzenia przewozów aglomeracyjnych lub wykorzystania zlikwidowanych odcinków tych linii dla innych rodzajów transportu, np. trasy rowerowe;
- **Program Opieki nad Zabytkami Powiatu Wodzisławskiego na lata 2015-2018 (Uchwała Nr XLVIII/468/2014 Rady Powiatu Wodzisławskiego z dn. 30 października 2014 r.)**

Program jest kontynuacją uchwalonego w roku 2010 „Programu Opieki nad Zabytkami Powiatu Wodzisławskiego na lata 2010-2014”. Dokument dość szczegółowo charakteryzuje dziedzictwo kulturowe powiatu z jednoczesnym

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2015 – 2018**42**

podziałem na poszczególne gminy oraz najważniejsze obiekty w ich obrębie.

Z przeprowadzonej w programie diagnozy stanu opieki nad zabytkami płyną następujące wnioski, które posłużyły do sformułowania celów i kierunków działań:

1. Na terenie powiatu występuje znaczna dysproporcja w zakresie liczby obiektów w gminnych ewidencjach zabytków i rejestrze zabytków konserwatora zabytków, w efekcie czego na terenie dwóch gmin (Radlin i Marklowice) nie ma w ogóle obiektów objętych rejestrem konserwatora,; wiele obiektów o znacznej wartości historycznej i kulturowej nie znajduje się w rejestrze zabytków; rejestr zabytków jest nieaktualny, ponieważ obejmuje obiekty już nie istniejące; większość gmin prowadzi ewidencję zabytków dzięki czemu w stosunku do 2010 r. znacznie poprawiła się jakość i stopień inwentaryzacji dziedzictwa kulturowego ziem wodzisławskiej;
2. Poprawiającemu się stanowi inwentaryzacji obiektów zabytkowych nie towarzyszy zwiększenie obecności ziemi wodzisławskiej w popularnych przewodnikach oraz mapach atrakcji turystycznych kraju i regionu;
3. Stan techniczny zabytków w większości przypadków należałoby uznać za dobry z tendencją do poprawy; najcenniejszym obiektom nie zagraża w tej chwili zniszczenie;
4. W ostatnich latach podjęto wiele działań na rzecz restauracji najcenniejszych obiektów;
5. Finansowanie opieki nad zabytkami, zwłaszcza w zakresie prac konserwatorskich, restauratorskich i budowlanych wymaga udoskonalenia; główną przeszkodą w tym obszarze są niewystarczające środki, jakimi dysponują służby konserwatorskie w kraju, jak i samorzady lokalne, wysokie koszty restauracji obiektów wynikające z wieloletnich zaniedbań w tym temacie, a także obwarowania prawne; przeszkodą jest także wykazywana

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2015 – 2018

43

- bardzo często zbyt niska inicjatywa właścicieli obiektów w pozyskiwaniu środków ze źródeł innych niż samorządy lokalne;
6. Nie istnieje współpraca samorządów z osobami fizycznymi w zakresie opieki nad zabytkami, nie ma społecznych opiekunów zabytków, zaś współpraca z organizacjami pozarządowymi dopiero raczkuje;
 7. Osoby odpowiedzialne za zarządzanie obiektami zabytkowymi z ramienia samorządów w niewystarczającym stopniu podnoszą swoje kwalifikacje w tej dziedzinie, co stanowi duże wyzwanie i zagrożenia, zwłaszcza w świetle nowych regulacji obowiązujących w zakresie koncepcji zagospodarowania przestrzennego kraju;
 8. Nadal w zbyt małym stopniu prowadzona edukacja właścicieli i użytkowników zabytków wskutek czego zbyt często zabytki ulegają dewastacji, są wykorzystywane w sposób sprzeczny z ich oryginalną funkcją, a czasami także ulegają całkowitemu unicestwieniu,
 9. Nadal mamy do czynienia z niewystarczającą promocją zabytków, zwłaszcza poza terenem powiatu; można zauważyć pozytywny trend zmiany w tym obszarze: gminy realizują coraz więcej projektów i inicjatyw w zakresie realizacji infrastruktury tzw. Informacji turystycznej;
 10. Znaczącej poprawie uległa kwestia conceptualnego rozpracowania kwestii opieki nad dziedzictwem narodowym (wzrost liczby gmin posiadających programy opieki nad zabytkami);
 11. W zbyt małym stopniu stosuje się nowoczesne modele zarządzania zabytkami, choć zauważalne są zmiany zmierzające we właściwym kierunku (przykład ulg podatkowych w zamian za remont elewacji kamienic).

W oparciu o wnioski płynące z powyższych sformułowano następujące cele i kierunki działań do realizacji w kolejnych czterech latach obowiązywania programu:

- **Priorytet I. Aktywne kształtowanie krajobrazu kulturowego ziemi wodzisławskiej.**

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2015 – 2018

44

- Kierunek działania I. Zahamowanie procesu degradacji zabytków poprzez ich renowację, konserwację i adaptację, a także ochronę i rewitalizację układów urbanistycznych i krajobrazu;
- Kierunek działania II. Wpieranie badań i studiów zagospodarowania przestrzennego z uwzględnieniem dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego jako dominant krajobrazu;
- Kierunek działania III. Inwentaryzacja potencjalnych obiektów zabytkowych;
- Kierunek działania IV. Rozszerzanie zasobu i ochrony dziedzictwa kulturowego ziemi wodzisławskiej;
- Kierunek działania V. Współpraca jst z innymi podmiotami w zakresie opieki nad zabytkami.
- **Priorytet II. Promocja i edukacja w zakresie dziedzictwa kulturowego.**
 - Kierunek działania I. Wzmocnienie edukacji regionalnej;
 - Kierunek działania II. Popularyzacja i promocja zabytków i wiedzy o nich.
- **Priorytet III. Nowoczesne zarządzanie dziedzictwem kulturowym.**
 - Kierunek działania I. Integracja działań społecznych i gospodarczych na rzecz opieki nad zabytkami;
 - Kierunek działania II. Wykorzystanie obiektów dziedzictwa kulturowego w rozwoju turystyki;
 - Kierunek działania III. Marketing produktów turystycznych;
 - Kierunek działania IV. Promowanie przykładów tzw. „dobrych praktyk” w zarządzaniu zabytkami;
 - Kierunek działania V. Rozwój turystyki kulturowej i tworzenie jej produktów.

Celem kształtowania spójnej polityki opieki nad zabytkami w powiecie wodzisławskim, priorytety i kierunki działań sformułowane w Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami Miasta Rydułtowy powinny być zbieżne z przedstawionymi w Programie Opieki nad Zabytkami Powiatu Wodzisławskiego.

▪ **Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Wodzisławskiego (Uchwała Nr XXIV/263/2004 Rady Powiatu Wodzisławskiego z dn. 19 sierpnia 2004 r.)**

Program wskazuje następujące kategorie oraz przykłady obiektów turystycznych i rekreacyjnych zlokalizowanych w Rydułtowach i okolicach:

- **Obiekty sakralne:**
Zabytkowe kapliczki i krzyże pokutne (m. in. w: Wodzisławiu Śląskim, Odrze, Olzie, Gorzyczkach, Rydułtowach);
- **Obiekty przemysłowe o znaczeniu turystycznym:**
Zabytkowe osiedla górnicze i zespół architektoniczny kopalni „Marcel” w Radlinie i kopalni „Rydułtowy – Anna” w Pszowie,
- **Obiekty przyrodnicze:**
Stanowisko dokumentacyjne „Skalka” w Rydułtowach;
- **Obiekty kulturalne:**
Domy kultury w miastach i gminach;
- **Miejsca martyrologii narodów i cmentarze:**
Szyby kopalniane w Radlinie, Pszowie i Rydułtowach – miejsca kaźni w czasie powstań śląskich.

Pośród proponowanych do podjęcia działań, program określa m.in. działania z zakresu ochrony dóbr kultury:

- **Tworzenie ścieżek edukacyjnych przyrodniczych i kulturowych.**
Spodziewane rezultaty: Zwiększenie atrakcyjności powiatu i jego promocja;
Edukacja ekologiczna i historyczno – kulturowa.
- **Wprowadzenie właściwego oznakowania i opisu zabytków**
Spodziewane rezultaty: Zwiększenie atrakcyjności powiatu i jego promocja.

5 UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

5.1. RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z DOKUMENTAMI WYKONANYMI NA POZIOMIE GMINY

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Rydułtowy wykazuje zgodność z opisanymi poniżej dokumentami strategicznymi i planistycznymi wykonanymi na poziomie gminy.

5.1.1. DOKUMENTY STRATEGICZNE

- **Strategia Rozwoju Miasta Rydułtowy na lata 2000-2015, aktualizacja na lata 2008-2015 (Uchwała Nr XVI/132/07 Rady Miasta Rydułtowy z dn. 20 grudnia 2007 r.)**

Zgodnie z treścią strategii, wizja Miasta Rydułtowy opisuje jego przyszły status jako ośrodka zrównoważonego rozwoju, czystego ekologicznie, stabilnego ekonomicznie i społecznie, z atrakcyjną ofertą kulturalną i sportową. Estetyka miasta i stan zabudowy przemysłowej oraz mieszkaniowej ma ulec poprawie. Zmodernizowane zostanie centrum i poprawiona infrastruktura.

Tym samym wizja miasta Rydułtowy to:

Zadbane śląskie miasto, otwarte na świat, zmierzające do zapewnienia wysokiej jakości życia.

W połączeniu z misją miasta oraz przeprowadzoną analizą SWOT tworzy podstawę do sformułowania priorytetów rozwojowych i celów operacyjnych. Spośród czterech sformułowanych priorytetów, odnoszących się do potencjału gospodarczego, infrastruktury, zasobów ludzkich oraz polityki społecznej, jedynie ten ostatni odwołuje się w bezpośredni sposób do ochrony dziedzictwa kulturowego Miasta Rydułtowy, tj.:

- **Priorytet 4. Rozwój zintegrowanej polityki społecznej**

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2015 – 2018

47

Tradycja i tożsamość miasta Rydułtowy wymagają stworzenia przyjaznego mieszkańcom spójnego systemu polityki społecznej w oparciu o podniesienie jakości i wzrost dostępności usług w sferze kultury, sportu i rekreacji, ochrony zdrowia oraz pomocy społecznej. Efektywne gospodarowanie zasobami społecznymi sprzyjać będzie otwarciu na wiedzę, integrację społeczną i zwiększenie poczucia bezpieczeństwa wśród obywateli miasta.

- Cel strategiczny 4. Zwiększenie dostępności i jakości usług w sferze kultury, sportu i rekreacji, ochrony zdrowia oraz wzrost integracji społecznej.
 - Cel operacyjny 4.1. Rozwój infrastruktury i upowszechnianie zjawisk kultury, w tym tradycji lokalnych i śląskich.

Planowane projekty:

1. Aktywna współpraca i wspieranie działań organizacji pozarządowych w mieście;
2. Rewitalizacja Os. Karola;
3. Utrzymanie izby tradycji górniczej;
4. Utworzenie „Rydułtowskiej Izby Tradycji Śląskiej”;
5. Ochrona obiektów zabytkowych;
6. Utworzenie Centrum Kultury i Rozrywki.

- **Lokalny Program Rewitalizacji Rydułtów, aktualizacja na lata 2009-2020**

Celem strategicznym procesu rewitalizacji miasta, sformułowanym w oparciu o wielopłaszczyznową analizę kluczowych zjawisk kryzysowych w mieście, jest ożywienie społeczno-gospodarcze miasta poprzez kompleksowe, zintegrowane działania obejmujące aktywizację społeczno-zawodową mieszkańców, stworzenie sprzyjających warunków dla rozwoju aktywności gospodarczej oraz modernizację i rozbudowę tkanki infrastrukturalnej i mieszkaniowej miasta.

Cel strategiczny obejmuje trzy niezależne priorytety operacyjne, którym z kolei odpowiadają poszczególne kierunki działania, realizowane poprzez konkretne Projekty.

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2015 – 2018**48**

Najistotniejszy z punktu widzenia kształtowania polityki przestrzennej miasta oraz ochrony dziedzictwa kulturowego jest:

- Priorytet operacyjny I. Poprawa warunków życia mieszkańców i wspieranie rozwoju społecznego i gospodarczego poprzez ożywienie infrastrukturalne i urbanistyczne.
 - Kierunek działania 1. Modernizacja infrastruktury technicznej;
 - Kierunek działania 2. Rewitalizacja substancji mieszkaniowej;
 - Kierunek działania 3. Odnowa urbanistyczna obszarów miejskich i uatrakcyjnienie przestrzeni publicznej;
 - Kierunek działania 4. Przebudowa i modernizacja układu komunikacyjnego;
 - Kierunek działania 5. Budowa i modernizacja infrastruktury sportowo-rekreacyjnej, kulturalnej i sakralnej;
 - Kierunek działania 6. Działania prowadzące do zachowania dziedzictwa kulturowego i historycznego miasta;
 - Kierunek działania 7. Rewitalizacja terenów i obiektów przemysłowych;
 - Kierunek działania 8. Rozwiązania systemowo-infrastrukturalne dla poprawy jakości środowiska naturalnego.

Dwa przedsięwzięcia zostały uznane za projekty kluczowe dla Miasta:

- Rewitalizacja terenów pogórnich poprzez budowę zespołu basenowo – rekreacyjnego przy ul. J. Bema w Rydułtowach,
- Utworzenie „Centrum Kultury i Rozrywki“.

5.1.2. DOKUMENTY PLANISTYCZNE

- **Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Rydułtowy (Uchwała Nr 37.265.2013 Rady Miasta Rydułtowy z dn. 20 czerwca 2013 r.)**

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2015 – 2018

49

Przedstawione w SUIKZP ustalenia w zakresie ochrony zabytków są zgodne z istniejącym stanem prawnym oraz z wytycznymi Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, w tym w zakresie zasad ochrony obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków. Uwzględniono obiekty i tereny (otoczenie zabytków) wpisane do rejestru zabytków oraz obiekty i tereny ujęte w gminnej ewidencji zabytków (wskazane i zaakceptowane przez konserwatora zabytków), które należy objąć ochroną indywidualną w planach miejscowych, a także stwierdzone na terenie miasta stanowiska archeologiczne.

W dotychczasowym studium wyznaczono strefy ochrony konserwatorskiej „krajobrazu kulturowego” A, B i K. Strefa „A” (ściślej ochrony) obejmuje: kościół p.w. św. Jerzego wraz z budynkiem klasztoru i terenem dawnego cmentarza (w ramach ogrodzenia), (kościół p.w. św. Jacka, zespół obiektów szpitala miejskiego oraz zespół szybu wentylacyjnego III.

Strefą „B” (częściowej ochrony) objęto: centralną część miasta w rejonie ul. Ofiar Terroru (zachowanie charakteru zabudowy osi kompozycji centrum miasta wzdłuż ul. Ofiar Terroru wraz z Rynkiem, zakaz lokalizacji obiektów tymczasowych, nakaz zharmonizowania nowej zabudowy z istniejącą, zalecenie modernizacji ul. Ofiar Terroru [zmiana organizacji ruchu, utworzenie strefy dominacji ruchu pieszego]), zespół obiektów szybu wentylacyjnego V, zabudowania stacji kolejowej z przyległym terenem poczty, zespół obiektów przemysłowych KWK „Rydułtowy – Anna” (obiekty dawnej elektrowni, maszynownia szybu Leon I, warsztaty z magazynami), pozostałości osiedla „Karola”, (vi) zabudowa przy ul. Obywatelskiej.

Strefa „K” (ochrony krajobrazu) obejmuje: cmentarz przy ul. Spokojnej oraz hałdę i zwałowisko przy szybie Leon II KWK „Rydułtowy - Anna”.

Aktualne studium wyznacza następujące strefy ochrony konserwatorskiej dla zabytków nieruchomości, na rysunku określone symbolami S1-S7, obejmujące

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2015 – 2018**50**

rejony koncentracji zabytków ujętych w gminnej ewidencji zabytków lub stanowiące otulinę zabytków wpisanych do rejestru:

- Strefa S1 Rejon kościoła p.w. św. Jerzego;
- Strefa S2. Centrum miasta (śródmieście);
- Strefa S3. Teren szpitala;
- Strefa S4. Osiedle Karola;
- Strefa S5. Rejon stacji kolejowej;
- Strefa S6. Zabudowa przy ul. Obywatelskiej;
- Strefa S7. Rejon kościoła p.w. św. Jacka.

W wyznaczeniu stref ochrony konserwatorskiej kierowano się ustaleniami planów miejscowych. Strefami tymi objęto rejony koncentracji zabytków ujętych w gminnej ewidencji zabytków oraz tereny stanowiące otulinę obiektów wpisanych do rejestru. Zrezygnowano z wyznaczania stref ochrony konserwatorskiej, ustanowionych w niektórych dotychczasowych dokumentach planistycznych, dla terenów, na których nie występują zabytki lub dla terenów pokrywających się w pełni z terenem objętym wpisem do rejestru zabytków.

W stosunku do zabytków (stanowisk) archeologicznych, oznaczonych na rysunku studium symbolami A1 – A7, studium zaleca, aby w planach miejscowych wyznaczyć wokół tych stanowisk strefy ochrony, w promieniu 40 m od środka stanowiska.

Ustalenia w zakresie ochrony dóbr kultury współczesnej dotyczą obiektów określonych na podstawie ewidencji grobów i cmentarzy wojennych oraz innych miejsc pamięci województwa śląskiego, prowadzonej przez Wojewodę Śląskiego, które należy ujmować w planach miejscowych.

- **MPZP miasta Rydułtowy obejmujący obszar oznaczony symbolem MP/8 (Uchwała Nr XLV/353/06 Rady Miasta Rydułtowy z dn. 30 stycznia 2006 r.)**

§10. Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej:

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2015 – 2018

51

1. Ustala się strefę ochrony konserwatorskiej „A”, o granicach przedstawionych na rysunku planu, obejmującą założenie kościoła p.w. św. Jerzego wraz z budynkiem dawnego klasztoru ss. Służebniczek i dawnym cmentarzem przy kościele.
2. Zakres ochrony w strefie ochrony konserwatorskiej „A” obejmuje:
 - 1) kościół p.w. św. Jerzego z otoczeniem (ul. Plebiscytowa 9, dz. 1134/164, 1133/164, 452/163, 478/163 k.m. 2 dod. 1 obręb Rydułtowy Dolne), postulowany do wpisania do rejestru zabytków;
 - 2) kamienny krzyż pokutny (ul. Plebiscytowa 9, dz. 1134/164 k.m. 2 dod. 1 obręb Rydułtowy Dolne), postulowany do wpisania do rejestru zabytków;
 - 3) budynek klasztorny ss. Służebniczek oraz dawny cmentarz w granicach ogrodzenia z krzyżami i figurą, wymienione w załączniku nr 2;
 - 4) starodrzew wokół kościoła p.w. św. Jerzego i na dawnym cmentarzu.
3. W strefie ochrony konserwatorskiej „A” obowiązuje wymóg uzyskiwania opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków na wszelkie prace remontowe, konserwatorskie i budowlane oraz rozbiórki obiektów.
4. Ustala się strefę ochrony konserwatorskiej „B”, o granicach przedstawionych na rysunku planu, obejmującą śródmiejską część Rydułtów.
5. Zakres ochrony w strefie ochrony konserwatorskiej „B” obejmuje obiekty, zlokalizowane w obrębie strefy, wymienione w załączniku nr 2, postulowane do ujęcia w gminnej ewidencji zabytków.
6. W strefie ochrony konserwatorskiej „B” obowiązuje w stosunku do obiektów objętych ochroną wymóg uzyskiwania opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków na wszelkie prace remontowe, konserwatorskie i budowlane oraz rozbiórki obiektów.
7. Dla obiektów objętych strefą ochrony konserwatorskiej „A” i „B” oraz pozostałych obiektów postulowanych do ujęcia w gminnej ewidencji zabytków, wymienionych w załączniku nr 2, obowiązuje:
 - 1) zachowanie gabarytu budynków, kształtu dachów, detali i wystroju elewacji;

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2015 – 2018

52

- 2) przy konieczności wymiany stolarki – stosowanie stolarki, której kształt i podział, a w szczególnych przypadkach także materiał będzie odtwarzał stolarkę pierwotną;
- 3) w pracach remontowych - stosowanie materiałów tradycyjnych, używanych w konserwatorstwie oraz stosowanej kolorystyki elewacji budynków.
8. W przypadku wyznaczenia stref obserwacji archeologicznej, prace ziemne prowadzone w ich obrębie, związane z realizacją sieci infrastruktury technicznej oraz obejmujące wykopy pod fundamenty budynków, powinny mieć zapewniony nadzór archeologiczny.
9. W przypadku ujawnienia w trakcie prowadzonych prac ziemnych przedmiotu, który posiada cechy zabytku, należy postępować zgodnie z przepisami odrębnymi.

Załącznik 2 do planu postuluje następujące obiekty do włączenia do gminnej ewidencji zabytków:

Tabela 1 . Obiekty postulowane do włączenia do gminnej ewidencji zabytków zgodnie z załącznikiem 2 do MPZP obszaru MP/8.

L.p.	Obiekt	Adres	Oznaczenie nieruchomości
1.	Budynek klasztorny ss. Służebniczek	ul. Plebiscytowa 9	dz. 1132/164 k.m. 2 d. 1 obręb Rydułtowy Dolne
2.	Budynek usługowo – mieszkalny	ul. Plebiscytowa/Ofiar Terroru 1	dz. 2123/197 k.m. 2 d. 1 obręb Rydułtowy Dolne
3.	Budynek usługowo – mieszkalny	ul. Ofiar Terroru 14	dz. 356/148 k.m. 4 d. 1 obręb Rydułtowy Górne
4.	Budynek usługowo – mieszkalny	ul. Ofiar Terroru 20	dz. 466/131 k.m. 4 d. 1 obręb Rydułtowy Górne
5.	Budynek Urzędu Miasta	ul. Ofiar Terroru 36	dz. 2054/61 k.m. 4 obręb Rydułtowy Górne
6.	Budynek usługowy	ul. Ofiar Terroru 40	dz. 1045/63 k.m. 4 obręb Rydułtowy Górne
7.	Budynek usługowo – mieszkalny	ul. Ofiar Terroru 33	dz. 1144/109 k.m. 4 obręb Rydułtowy Górne
8.	Budynek usługowo – mieszkalny	ul. Ofiar Terroru 37	dz. 1318/389 k.m. 3 d. 1 obręb Rydułtowy Dolne
9.	Budynek usługowo – mieszkalny	ul. Ofiar Terroru 39	dz. 1319/388 k.m. 3 d. 1 obręb Rydułtowy Dolne
10.	Budynek usługowo – mieszkalny	ul. Ofiar Terroru 41	dz. 1418/389, 1320/389 k.m. 3 d. 1 obręb Rydułtowy Dolne

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2015 – 2018

53

L.p.	Obiekt	Adres	Oznaczenie nieruchomości
11.	Budynek usługowo – mieszkalny	ul. Ofiar Terroru 43	dz. 1304/389 k.m. 3 d. 1 obręb Rydułtowy Dolne
12.	Budynek usługowo – mieszkalny	ul. Ofiar Terroru 45	dz. 1307/389, 1383/356 k.m. 3 d. 1 obręb Rydułtowy Dolne, dz. 1000/103 k.m. 4 obręb Rydułtowy Górne
13.	Budynek usługowo – mieszkalny	ul. Ofiar Terroru 47	dz. 999/103, 940/103, 943/103 k.m. 4 obręb Rydułtowy Górne
14.	Budynek usługowo – mieszkalny	ul. Ofiar Terroru 49	dz. 1857/103 k.m. 4 obręb Rydułtowy Górne dz. 2304/305 k.m. 3 d. 1 obręb Rydułtowy Dolne
15.	Budynek mieszkalny	ul. Ofiar Terroru 56	dz. 2169/89 k.m. 4 obręb Rydułtowy Górne
16.	Budynek mieszkalny	ul. Ofiar Terroru 62	dz. 1822/92 k.m. 4 obręb Rydułtowy Górne
17.	Budynek mieszkalny	ul. Ofiar Terroru 66	dz. 1201/94 k.m. 4 obręb Rydułtowy Górne
18.	Budynek usługowo – mieszkalny	ul. Ofiar Terroru 67	dz. 564/248 k.m. 3 d. 1 obręb Rydułtowy Dolne
19.	Budynek usługowo – mieszkalny	ul. Ofiar Terroru 70	dz. 825/94 k.m. 4 obręb Rydułtowy Górne
20.	Budynek usługowo – mieszkalny	ul. Bema 1	dz. 3367/12 k.m. 1 d. 1 obręb Rydułtowy Dolne
21.	Budynek usługowo – mieszkalny	ul. Bema 5	dz. 3135/13 k.m. 1 obręb Rydułtowy Dolne
22.	Budynek mieszkalny	ul. Bema 15	dz. 3137/14 k.m. 1 obręb Rydułtowy Dolne
23.	Budynek usługowo – mieszkalny	ul. Bema 22	dz. 3890/4 k.m. 1 obręb Rydułtowy Dolne
24.	Budynek usługowo – mieszkalny	ul. Bema 25	dz. 3142/14 k.m. 1 obręb Rydułtowy Dolne
25.	Budynek usługowo – mieszkalny	ul. Traugutta 278/Plebiscytowa 2	dz. 1362/198 k.m. 2 d. 1 obręb Rydułtowy Dolne
26.	Budynek usługowy	ul. Traugutta 291	dz. 3367/12 k.m. 1 d. 1 obręb Rydułtowy Dolne
27.	Budynek mieszkalny	ul. Traugutta 273	dz. 2383/53 k.m. 1 d. 1 obręb Rydułtowy Dolne
28.	Budynek w trakcie adaptacji	ul. Traugutta 267	dz. 3723/53 k.m. 1 d. 1 obręb Rydułtowy Dolne
29.	Budynek usługowo – mieszkalny	ul. Plebiscytowa 5	dz. 1333/178 k.m. 2 d. 1 obręb Rydułtowy Dolne
30.	Budynek mieszkalny	ul. Szpitalna 5B	dz. 2903/23 k.m. 2 dod 1 obręb Rydułtowy Dolne
31.	Budynek usługowy	ul. Przerwy-Tetmajera	dz. 785/3, 786/4, 787/5 k.m. 3 d. 1 obręb Rydułtowy Dolne
32.	Krzyż Boża Męka	ul. Ofiar Terroru	dz. 478/163 k.m. 2 d. 1 obręb Rydułtowy Dolne
33.	Figura NMP Immaculata	ul. Ofiar Terroru	dz. 478/163 k.m. 2 d. 1 obręb Rydułtowy Dolne

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2015 – 2018

54

L.p.	Obiekt	Adres	Oznaczenie nieruchomości
34.	Krzyż kamienny	ul. Ofiar Terroru	dz. 478/163, 452/163 k.m. 2 d. 1 obręb Rydułtowy Dolne
35.	Krzyż kamienny	ul. Przerwy-Tetmajera	dz. 1505/158 k.m. 3 d. 1 obręb Rydułtowy Dolne
36.	Krzyż kamienny	ul. Ofiar Terroru	dz. 1889/61 k.m. 4 obręb Rydułtowy Górne
37.	Dawny cmentarz przy kościele p.w. św. Jerzego		dz. 478/163, 452/163 k.m. 2 d. 1 obręb Rydułtowy Dolne

Uwaga: dla niektórych terenów określonych w planie obowiązują ustalenia planów przyjętych w roku 2009, 2012, 2013 oznaczonych symbolami od MP/8 – Z/1 do MP/8 Z/6:

- MP/8 - Z/1 (Uchwała Nr XXXIX/341/09 Rady Miasta Rydułtowy z dn. 18 grudnia 2009 r.) opisany na stronie 64.
- MP/8 - Z/6 (Uchwała Nr 29.204.2012 Rady Miasta Rydułtowy z dn. 22 listopada 2012 r.) opisany na stronie 65.
- MP/8 - Z/2, MP/8 - Z/3, MP/8 - Z/4 i MP/8 - Z/5 (Uchwała Nr 39.276.2013 Rady Miasta Rydułtowy z dn. 19 września 2013 r.) opisane na stronie 67.
- **MPZP miasta Rydułtowy obejmujące obszar oznaczony symbolem MP/10 (Uchwała Nr XLV/355/06 Rady Miasta Rydułtowy z dn. 30 stycznia 2006 r.)**

§10. Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej:

1. Ustala się strefę ochrony konserwatorskiej „A”, o granicach pokazanych na rysunku planu, obejmującą założenie kościoła p.w. św. Jacka.
2. Zakres ochrony konserwatorskiej obejmuje:
 - 1) kościół p.w. św. Jacka (ul. św. Jacka 6, działka nr 774/72, k.m. 1, obręb Radoszowy), postulowany do wpisania do rejestru zabytków;
 - 2) plebania kościoła św. Jacka i zabudowania gospodarcze, wymienione w załączniku nr 2;
 - 3) starodrzew wokół kościoła.

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2015 – 2018

55

3. W strefie ochrony konserwatorskiej „A” obowiązuje wymóg uzyskiwania opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków na wszelkie prace remontowe, konserwatorskie i budowlane oraz rozbiórki obiektów.
 4. Dla obiektów objętych strefą ochrony konserwatorskiej „A” oraz pozostałych obiektów postulowanych do ujęcia w gminnej ewidencji zabytków, wymienionych w załączniku nr 2, obowiązuje:
 - 1) zachowanie gabarytu budynków, kształtu dachów, detali i wystroju elewacji;
 - 2) przy konieczności wymiany stolarki – stosowanie stolarki, której kształt i podział, a w szczególnych przypadkach także materiał będzie odtwarzał stolarkę pierwotną;
 - 3) w pracach remontowych - stosowanie materiałów tradycyjnych, używanych w konserwatorstwie oraz stosowanej kolorystyki elewacji budynków.
 5. Zakres ochrony konserwatorskiej cmentarza przy kościele p.w. św. Jacka, wymienionego w załączniku nr 2, obejmuje:
 - 1) układ kompozycyjny cmentarza;
 - 2) starodrzew.
 6. Nowe pochówki na cmentarzu nie wymagają uzgodnień z wojewódzkim konserwatorem zabytków.
 7. W przypadku wyznaczenia stref obserwacji archeologicznej, prace ziemne prowadzone w ich obrębie, związane z realizacją sieci infrastruktury technicznej oraz obejmujące wykopy pod fundamenty budynków, powinny mieć zapewniony nadzór archeologiczny.
 8. W przypadku ujawnienia w trakcie prowadzonych prac ziemnych przedmiotu, który posiada cechy zabytku, należy postępować zgodnie z przepisami odrębnymi.
- **MPZP miasta Rydułtowy obejmujący obszar oznaczony symbolem MP/9 (Uchwała Nr XLV/354/06 Rady Miasta Rydułtowy z dn. 30 stycznia 2006 r.)**

§10. Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej:

1. Ustala się strefy ochrony konserwatorskiej „B-1” i „B-2”, o granicach pokazanych na rysunku planu, obejmujących, odpowiednio, zabudowę usługową i mieszkaniową w rejonie dworca kolejowego oraz zespół zabudowy mieszkaniowej i mieszkaniowo-usługowej przy ul. Obywatelskiej.
2. Zakres ochrony w strefach ochrony konserwatorskiej „B-1” i „B-2” obejmuje obiekty, położone w obrębie stref, wymienione w załączniku nr 2, postulowane do ujęcia w gminnej ewidencji zabytków.
3. W strefie ochrony konserwatorskiej „B-1” i „B-2” obowiązuje w stosunku do obiektów objętych ochroną wymóg uzyskiwania opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków na wszelkie prace remontowe, konserwatorskie i budowlane oraz rozbiórki obiektów.
4. Dla obiektów objętych strefami ochrony konserwatorskiej „B-1” i „B-2” oraz pozostałych obiektów postulowanych do ujęcia w gminnej ewidencji zabytków, wymienionych w załączniku nr 2, obowiązuje:
 - 1) zachowanie gabarytu budynków, kształtu dachów, detali i wystroju elewacji;
 - 2) przy konieczności wymiany stolarki – stosowanie stolarki, której kształt i podział, a w szczególnych przypadkach także materiał będzie odtwarzał stolarkę pierwotną;
 - 3) w pracach remontowych - stosowanie materiałów tradycyjnych, używanych w konserwatorstwie oraz stosowanej kolorystyki elewacji budynków.
5. W przypadku wyznaczenia stref obserwacji archeologicznej, prace ziemne prowadzone w ich obrębie, związane z realizacją sieci infrastruktury technicznej oraz obejmujące wykopy pod fundamenty budynków, powinny mieć zapewniony nadzór archeologiczny.

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2015 – 2018

57

6. W przypadku ujawnienia w trakcie prowadzonych prac ziemnych przedmiotu, który posiada cechy zabytku, należy postępować zgodnie z przepisami odrębnymi.

Załącznik 2 do planu postuluje następujące obiekty do włączenia do gminnej ewidencji zabytków:

Tabela 2. Obiekty postulowane do włączenia do gminnej ewidencji zabytków zgodnie z załącznikiem 2 do MPZP obszaru MP/9.

L.p.	Obiekt	Adres	Oznaczenie nieruchomości
1.	Budynek stacji PKP	ul. Ofiar Terroru	dz. 183/37 k.m. 1 obręb Rydułtowy Górne
2.	Budynek mieszkalny	ul. Ofiar Terroru 80	dz. 100/37 k.m. 1 obręb Rydułtowy Górne
3.	Budynek mieszkalny	ul. Ofiar Terroru 78	dz. 99/37 k.m. 1 obręb Rydułtowy Górne
4.	Budynek poczty	ul. Ofiar Terroru 65	dz. 394/37 k.m. 1 obręb Rydułtowy Górne
5.	Budynek mieszkalny	ul. Obywatelska 42	dz. 2531/50 k.m. 1 obręb Radoszowy
6.	Budynek mieszkalny	ul. Obywatelska 46	dz. 2532/50 k.m. 1 obręb Radoszowy
7.	Budynek mieszkalno - usługowy	ul. Obywatelska 50	dz. 2533/50 k.m. 1 obręb Radoszowy
8.	Budynek mieszkalny	ul. Obywatelska 52	dz. 2534/50 k.m. 1 obręb Radoszowy
9.	Budynek mieszkalno - usługowy	ul. Obywatelska 58	dz. 2535/50 k.m. 1 obręb Radoszowy
10.	Budynek mieszkalny	ul. Radoszowska 12	dz. 2365/137 k.m. 1 obręb Radoszowy
11.	Budynek mieszkalny	ul. Radoszowska 38	dz. 2355/116 k.m. 1 obręb Radoszowy

- **MPZP miasta Rydułtowy obejmujący obszar oznaczony symbolem MP/10 (Uchwała Nr XLV/355/06 Rady Miasta Rydułtowy z dn. 30 stycznia 2006 r.)**

§10. Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej:

1. Ustala się strefę ochrony konserwatorskiej „A”, o granicach pokazanych na rysunku planu, obejmującą założenie kościoła p.w. św. Jacka.
2. Zakres ochrony konserwatorskiej obejmuje:
 - 1) kościół p.w. św. Jacka (ul. św. Jacka 6, działka nr 774/72, k.m. 1, obręb Radoszowy), postulowany do wpisania do rejestru zabytków;

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2015 – 2018

58

- 2) plebania kościoła św. Jacka i zabudowania gospodarcze, wymienione w załączniku nr 2;
 - 3) starodrzew wokół kościoła.
3. W strefie ochrony konserwatorskiej „A” obowiązuje wymóg uzyskiwania opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków na wszelkie prace remontowe, konserwatorskie i budowlane oraz rozbiórki obiektów.
 4. Dla obiektów objętych strefą ochrony konserwatorskiej „A” oraz pozostałych obiektów postulowanych do ujęcia w gminnej ewidencji zabytków, wymienionych w załączniku nr 2, obowiązuje:
 - 1) zachowanie gabarytu budynków, kształtu dachów, detali i wystroju elewacji;
 - 2) przy konieczności wymiany stolarki – stosowanie stolarki, której kształt i podział, a w szczególnych przypadkach także materiał będzie odtwarzał stolarkę pierwotną;
 - 3) w pracach remontowych - stosowanie materiałów tradycyjnych, używanych w konserwatorstwie oraz stonowanej kolorystyki elewacji budynków.
 5. Zakres ochrony konserwatorskiej cmentarza przy kościele p.w. św. Jacka, wymienionego w załączniku nr 2, obejmuje:
 - 1) układ kompozycyjny cmentarza;
 - 2) starodrzew.
 6. Nowe pochówki na cmentarzu nie wymagają uzgodnień z wojewódzkim konserwatorem zabytków.
 7. W przypadku wyznaczenia stref obserwacji archeologicznej, prace ziemne prowadzone w ich obrębie, związane z realizacją sieci infrastruktury technicznej oraz obejmujące wykopy pod fundamenty budynków, powinny mieć zapewniony nadzór archeologiczny.
 8. W przypadku ujawnienia w trakcie prowadzonych prac ziemnych przedmiotu, który posiada cechy zabytku, należy postępować zgodnie z przepisami odrębnymi.

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2015 – 2018

59

Załącznik 2 do planu postuluje następujące obiekty do włączenia do gminnej ewidencji zabytków:

Tabela 3. Obiekty postulowane do włączenia do gminnej ewidencji zabytków zgodnie z załącznikiem 2 do MPZP obszaru MP/10.

L.p.	Obiekt	Adres	Oznaczenie nieruchomości
1.	Budynek stacji PKP	ul. Ofiar Terroru	dz. 183/37 k.m. 1 obręb Rydułtowy Górne
2.	Budynek mieszkalny	ul. Ofiar Terroru 80	dz. 100/37 k.m. 1 obręb Rydułtowy Górne
3.	Budynek mieszkalny	ul. Ofiar Terroru 78	dz. 99/37 k.m. 1 obręb Rydułtowy Górne
4.	Budynek poczty	ul. Ofiar Terroru 65	dz. 394/37 k.m. 1 obręb Rydułtowy Górne
5.	Budynek mieszkalny	ul. Obywatelska 42	dz. 2531/50 k.m. 1 obręb Radoszowy
6.	Budynek mieszkalny	ul. Obywatelska 46	dz. 2532/50 k.m. 1 obręb Radoszowy
7.	Budynek mieszkalno - usługowy	ul. Obywatelska 50	dz. 2533/50 k.m. 1 obręb Radoszowy
8.	Budynek mieszkalny	ul. Obywatelska 52	dz. 2534/50 k.m. 1 obręb Radoszowy
9.	Budynek mieszkalno - usługowy	ul. Obywatelska 58	dz. 2535/50 k.m. 1 obręb Radoszowy
10.	Budynek mieszkalny	ul. Radoszowska 12	dz. 2365/137 k.m. 1 obręb Radoszowy
11.	Budynek mieszkalny	ul. Radoszowska 38	dz. 2355/116 k.m. 1 obręb Radoszowy

- **MPZP miasta Rydułtowy dla obszaru oznaczonego symbolem MP/11 (Uchwała Nr XVII/138/08 Rady Miasta Rydułtowy z dn. 24 stycznia 2008 r.)**

§10. Ustalenia dotyczące ochrony dziedzictwa kulturowego:

1. Ustala się strefę „B” ochrony zachowanych elementów kulturowych w obszarze granic ustalonych w tekście i na rysunku planu.
2. Przedmiotem ochrony konserwatorskiej ustalonej w ust. 1. są obiekty zabytkowe wraz z otoczeniem, jak niżej:
 - 1) budynek przy ul. Raciborskiej 369 - w granicach strefy ochrony konserwatorskiej ustalonej na rysunku planu,
 - 2) budynek przy ul. Raciborskiej 259,
 - 3) krzyże i figury przydrożne oznaczone na rysunku planu (na skrzyżowaniu ul. Raciborskiej i ul. Piecowskiej, na terenie

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2015 – 2018

60

mentarza, przy Kościele p.w. Matki Bożej Uzdrawienia Chorych) wraz z otoczeniem zawierający się w okręgu o promieniu 5 m, którego środkiem jest krzyż lub figura przydrożna.

3. Celem ochrony w strefie konserwatorskiej ustalonej w ust. 1 jest zachowanie obiektów wymienionych w ust. 2 wraz z ich historycznym otoczeniem.
4. W strefie ochrony konserwatorskiej ustalonej w ust. 1 obowiązują następujące ustalenia:
 - 1) zachowanie obiektów wymienionych w ust. 2. w stanie niezmienionym który należy rozumieć jako zachowanie gabarytu budynków, kształtu dachów, detali i wystroju elewacji,
 - 2) dopuszcza się rozbiórkę, przebudowę, lub zmianę lokalizacji obiektów wymienionych w ust. 2, pkt 3 na zasadach określonych przez służby konserwatorskie,
 - 3) zakaz realizowania na obiektach oraz w strefie ochrony konserwatorskiej urządzeń reklamowych z wyjątkiem szyldów informujących o prowadzonej wewnątrz działalności.
5. W strefie ochrony konserwatorskiej „B” obowiązuje w stosunku do obiektów objętych ochroną wymóg uzyskiwania opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków na wszelkie prace remontowe, konserwatorskie i budowlane oraz rozbiórki obiektów.
6. Ustala się archeologiczną strefę ochrony „OW” badań archeologicznych i nadzoru archeologicznego w obszarze granic ustalonych na rysunku planu.
7. Przedmiotem ochrony w strefie ustalonej w ust. 5 są mogące się znajdować w niej nieruchome oraz ruchome zabytki archeologiczne oraz istniejące starodrzew.
8. Celem ochrony w strefie ustalonej w ust. 5 jest zachowanie obiektów wymienionych w ust. 7.
9. W archeologicznej strefie ochrony ustalonej w ust. 5 obowiązują następujące ustalenia:

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2015 – 2018

61

- 1) nakazuje się ochronę oraz właściwą ekspozycję obiektów wymienionych w ust. 7.
 - 2) nieruchome zabytki archeologiczne należy uwzględniać przy zagospodarowaniu terenów leżących w strefie,
 - 3) w stosunku do obiektów wymienionych w ust. 7 oraz starodrzewu obowiązuje wymóg uzyskiwania opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków na wszelkie prace ziemne, konserwatorskie i budowlane oraz pielęgnacyjne i wycinki drzew.
10. W przypadku wyznaczenia przez służby konserwatorskie stref obserwacji archeologicznej prace ziemne prowadzone w ich obrębie związane z realizacją sieci infrastruktury technicznej oraz obejmujące wykopy pod fundamenty budynków powinny mieć zapewniony nadzór archeologiczny.
- **MPZP miasta Rydułtowy dla obszaru oznaczonego symbolem MP/12 (Uchwała Nr XXIII/214/08 Rady Miasta Rydułtowy z dn. 26 września 2008 r.)**

§10. Ustalenia dotyczące ochrony dziedzictwa kulturowego:

1. Ustala się strefę „B” ochrony zachowanych elementów zabytkowych w obszarze granic ustalonych w tekście i na rysunku planu.
2. Przedmiotem ochrony konserwatorskiej ustalonej w ust. 1. są obiekty zabytkowe wraz z otoczeniem, jak niżej:
 - 1) budynek wagi w rejonie szybu Leon II (rej. zabytków nr 1320/84),
 - 2) obiekty w granicach zakładu górniczego : budynek sprzęzarek, warsztat elektryczny, budynek szkoleniowy, budynek straży pożarnej, budynek ciepłowni Rydułtowy - w granicach ochrony przedstawionych na rysunku planu,
 - 3) budynki mieszkalne przy ul. Barwnej 1 oraz ul. Barwnej 6,
 - 4) Krzyże i figury przydrożne (na skrzyżowaniu ul. Tetmajera i ul. Bohaterów Warszawy, na skrzyżowaniu ul. Narutowicza i ul. Bohaterów

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2015 – 2018

62

Warszawy, przy ul. Urbana, wraz z otoczeniem zwierający się w okręgu o promieniu 5 m, którego środkiem jest krzyż lub figura przydrożna.

3. Celem ochrony w strefie konserwatorskiej ustalonej w ust. 1 jest zachowanie obiektów wymienionych w ust. 2 wraz z ich historycznym otoczeniem.
4. W strefie ochrony konserwatorskiej ustalonej w ust. 1 obowiązują następujące ustalenia:
 - 1) zachowanie obiektów wymienionych w ust. 2. w stanie niezmienionym który należy rozumieć jako zachowanie gabarytu budynków, kształtu dachów, detali i wystroju elewacji.
 - 2) dopuszcza się rozbiórkę, przebudowę, lub zmianę lokalizacji obiektów wymienionych w ust. 2, pkt 4 na zasadach określonych przez służby konserwatorskie,
 - 3) zakaz realizowania na obiektach oraz w strefie ochrony konserwatorskiej urządzeń reklamowych z wyjątkiem szyldów informujących o prowadzonej wewnątrz działalności.
5. W strefie ochrony konserwatorskiej „B” obowiązuje w stosunku do obiektów objętych ochroną wymóg uzyskiwania opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków na wszelkie prace remontowe, konserwatorskie i budowlane oraz rozbiórki obiektów.
6. W przypadku wyznaczenia przez służby konserwatorskie stref obserwacji archeologicznej prace ziemne prowadzone w ich obrębie związane z realizacją sieci infrastruktury technicznej oraz obejmujące wykopy pod fundamenty budynków powinny mieć zapewniony nadzór archeologiczny.

Uwaga: dla niektórych terenów określonych w planie obowiązują ustalenia planów przyjętych w roku 2012, oznaczonego symbolem MP/12 – Z/1 (opisanego na stronie 65) oraz Z/2 (opisanego na stronie 72).

- **Zmiana MPZP miasta Rydułtowy obejmującego obszar oznaczony symbolem MP/1 – Z/2 (Uchwała Nr XXXII/287/09 Rady Miasta Rydułtowy z dn. 29 maja 2009 r.)**

§8. Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej:

1. W przypadku wyznaczenia stref obserwacji archeologicznej, prace ziemne prowadzone w ich obrębie, związane z realizacją sieci infrastruktury technicznej oraz obejmujące wykopy pod fundamenty budynków, powinny mieć zapewniony nadzór archeologiczny.
2. W przypadku ujawnienia w trakcie prowadzonych prac ziemnych przedmiotu, który posiada cechy zabytku, należy postępować zgodnie z przepisami odrębnymi.

- **Zmiana MPZP miasta Rydułtowy obejmującego obszar oznaczony symbolem MP/4-Z/1 (Uchwała Nr XXXII/288/09 Rady Miasta Rydułtowy z dn. 29 maja 2009 r.)**

§8. Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej:

1. W przypadku wyznaczenia stref obserwacji archeologicznej, prace ziemne prowadzone w ich obrębie, związane z realizacją sieci infrastruktury technicznej oraz obejmujące wykopy pod fundamenty budynków, powinny mieć zapewniony nadzór archeologiczny.
2. W przypadku ujawnienia w trakcie prowadzonych prac ziemnych przedmiotu, który posiada cechy zabytku, należy postępować zgodnie z przepisami odrębnymi.

- **MPZP miasta Rydułtowy obejmujący obszar oznaczony symbolem MP/8-Z/1 (Uchwała Nr XXXIX/341/09 Rady Miasta Rydułtowy z dn. 18 grudnia 2009 r.)**

§7. Zasady ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego, dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej:

1. Zakazuje się lokalizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko, o których mowa w art. 173 ust. 2 ustawy z dn. 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. Nr 199, poz. 1227 z późn. zm.), za wyjątkiem inwestycji zgodnych z ustaleniami zmiany planu.
2. Wody opadowe i roztopowe z jezdni, placów i parkingów należy przed ich odprowadzaniem do kanalizacji podczyszczać do parametrów określonych w przepisach odrębnych.
3. Zakazuje się stosowania źródeł energii cieplnej opalanych paliwami stałymi o sprawności energetycznej poniżej 80%.
4. Gospodarkę odpadami należy prowadzić zgodnie z przepisami odrębnymi i gminnym planem gospodarki odpadami.
5. Masy ziemne usuwane lub przemieszczane w trakcie budowy należy wykorzystać w pierwszej kolejności do niwelacji lub ukształtowania nowych form powierzchni ziemi w obrębie terenu.
6. W przypadku wyznaczenia stref obserwacji archeologicznej, prace ziemne prowadzone w ich obrębie, związane z realizacją sieci infrastruktury technicznej oraz obejmujące wykopy pod fundamenty budynków, powinny mieć zapewniony nadzór archeologiczny.

- **MPZP obejmujący obszar oznaczony symbolem MP/15 (Uchwała Nr V/30/2011 Rady Miasta Rydułtowy z dn. 28 stycznia 2011 r.)**

§3. Przepisy dotyczące całego obszaru objętego planem:

4. W zakresie ochrony wartości kulturowych ustala się:
 - 1) na terenach o symbolu 42 MJ przy drodze o symbolu 2 KDL konieczność zachowania krzyża przydrożnego przy ulicy Krzyżkowickiej, lub zapewnienie możliwości przeniesienia na inne miejsce,
 - 2) w rejonach występowania stanowisk archeologicznych pokazanych na rysunku planu wszelkie prace ziemne winny być poprzedzone badaniami archeologicznymi,
 - 3) w przypadku wyznaczenia przez służby konserwatorskie stref obserwacji archeologicznej, prace ziemne prowadzone w ich obrębie związane z realizacją sieci infrastruktury technicznej oraz obejmujące wykopy pod fundamenty powinny mieć zapewniony nadzór archeologiczny,
 - 4) ochronę i wpisanie do gminnej ewidencji zabytków budynku mieszkalno-usługowego przy ul. Bema 113.

- **MPZP miasta Rydułtowy obejmujący obszar oznaczony symbolem MP/8 - Z/6 (Uchwała Nr 29.204.2012 Rady Miasta Rydułtowy z dn. 22 listopada 2012 r.)**

W granicach obszaru objętego planem nie występują obiekty dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.

- **Zmiana MPZP miasta Rydułtowy obejmującego obszar oznaczony symbolem MP/12 - Z/1 (Uchwała Nr 29.205.2012 Rady Miasta Rydułtowy z dn. 22 listopada 2012 r.)**

Plan posiada następujące zapisy dotyczące zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej:

§7.

1. W zabudowie i zagospodarowaniu terenu 1P uwzględnić ochronę wpisanego do rejestru zabytków budynku dawnej wagi drobnicowej oraz portierni (nr rejestru 1320/84) i jego otoczenia w granicach ochrony

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2015 – 2018

66

konserwatorskiej, oznaczonych na rysunku zmiany planu, zgodnie z przepisami dotyczącymi ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

2. Wyznacza się strefę ochrony konserwatorskiej krajobrazu kulturowego stożka nr 1 w granicach oznaczonych na rysunku zmiany planu. W strefie obowiązuje zakaz dokonywania zmian wysokości stożka (406 m n.p.m.) oraz istniejącego nachylenia jego zboczy.

▪ **MPZP miasta Rydułtowy obejmujące obszar oznaczony symbolem MP/16 (Uchwała 36.255.2013 Rady Miasta Rydułtowy z dn. 23 maja 2013 r.)**

Plan posiada następujące zapisy dotyczące zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej:

§ 3. Przepisy dotyczące całego obszaru objętego planem

1. W zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków ustala się:
 - 1) zachowanie, ochronę i pielęgnację obiektów:
 - a) zespołu szybu wentylacyjnego III wpisanego do rejestru zabytków pod nr 1319/84 przy ulicy Pietrkowickiej 34 objętego strefą „A” całkowitej ochrony konserwatorskiej,
 - b) budynków przy ulicy Raciborskiej 403 i 433, ulicy Piecowskiej 34, ulicy Szczerbickiej 54,
 - c) krzyża kamiennego przy ul. Raciborskiej 481, ul. Szczerbickiej 29 przy dopuszczeniu zmiany ich lokalizacji przy przebudowie dróg.
 - 2) dla budynków wymienionych w pkt 1 lit. b wskazanych w gminnej ewidencji zabytków następujący zakres ochrony:
 - a) bryła budynków,
 - b) spadki dachów i detal architektoniczny,
 - c) wystrój we wnętrzu i historyczną stolarkę,
 - d) przy remontach należy stosować materiały tradycyjne używane w pracach konserwatorskich,
 - e) dopuszcza się umieszczanie reklam w poziomie parteru,

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2015 – 2018

67

- f) wszelkie prace zmieniające wygląd budynków muszą być prowadzone zgodnie z obowiązującymi przepisami, a w małej architekturze ochronie podlega także zieleń towarzysząca.
- 3) konieczność zachowania i możliwość przeniesienia kaplicy architektonicznej przy ul. Pietrkowickiej 20 z terenu 1 KDGP na teren o symbolu 18 MJ lub inny teren w obrębie planu.
- **MPZP miasta Rydułtowy obejmujący obszary oznaczone symbolami MP/8 - Z/2, MP/8 - Z/3, MP/8 - Z/4 i MP/8 - Z/5 (Uchwała Nr 39.276.2013 Rady Miasta Rydułtowy z dn. 19 września 2013 r.)**

§6. Określa się zasady ochrony i kształtowania ładu przestrzennego:

- 1) elementy zagospodarowania przestrzennego i ich cechy wymagające ochrony:
 - a) budynki i inne obiekty budowlane, o których mowa w § 9 i 10, stanowiące charakterystyczne obiekty, w tym tworzące pierzeje ul. Ofiar Terroru i Gen. Józefa Bema oraz zabudowę narożnikową u zbiegu ul. Ofiar Terroru z ul. Adama Mickiewicza i ul. Plebiscytową, ul. Gen. Józefa Bema z ul. Romualda Traugutta i tej ulicy z ul. Plebiscytową - zgodnie z przepisami § 10 ust. 2 - 4,
 - b) teren 1KP - plac miejski (rynek) z osią kompozycyjną pomiędzy rejonem kościoła p.w. św. Jerzego (poza obszarem objętym planem) a rejonem skrzyżowania ul. Gen. Józefa Bema z ul. Krzyżkowicką –w szczególności w zakresie cech zagospodarowania umożliwiających nawiązywanie kontaktów społecznych, w tym poprzez organizację imprez o charakterze społecznym, kulturalnym i rozrywkowym - zgodnie z przepisami § 7 i 26,
 - c) tereny zieleni urządzonej 1ZP i 3ZP, zgodnie z przepisami § 20;

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2015 – 2018

68

§9. W zagospodarowaniu terenu 4ZP należy uwzględnić, zgodnie z przepisami dotyczącymi ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, ochronę następujących obiektów położonych przy ul. Ofiar Terroru i św. Maksymiliana Kolbe, wpisanych do rejestru zabytków pod numerem B/239/12, oznaczonych na rysunku planu symbolami:

- 1) Z71 - kolumna z figurą Najświętszej Marii Panny (Maryjna), kamienna z figurami świętych;
- 2) Z72 - krzyż kamienny „Męki Pańskiej”.

§ 10.

1. Ustala się ochronę następujących zabytków znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków, oznaczonych na rysunku planu symbolami:

- 1) Z3 - budynek mieszkalno - usługowy, ul. Gen. Józefa Bema 5;
- 2) Z13 - budynek mieszkalno - usługowy (dawny tzw. „U Szuły”), ul. Ofiar Terroru 1, róg ul. Plebiscytowej;
- 3) Z14 - budynek mieszkalno - usługowy (dawny tzw. „Żydkowiec”), ul. Ofiar Terroru 14;
- 4) Z15 - budynek mieszkalno - usługowy, ul. Ofiar Terroru 20;
- 5) Z16a - budynek mieszkalno - usługowy, ul. Ofiar Terroru 33;
- 6) Z16b - budynki mieszkalno - usługowe, ul. Ofiar Terroru 40;
- 7) Z16c - budynek mieszkalno - usługowy, ul. Ofiar Terroru 45;
- 8) Z16d - budynek mieszkalno - usługowy, ul. Ofiar Terroru 47;
- 9) Z17 - budynek usługowy (Urząd Miasta), ul. Ofiar Terroru 36;
- 10) Z18 - budynek mieszkalno - usługowy (dawny tzw. „U Połomskiego”), ul. Ofiar Terroru 39;
- 11) Z19 - budynek mieszkalno - usługowy (dawny tzw. „U Orzala”), ul. Ofiar Terroru 41;
- 12) Z20 - budynek mieszkalno - usługowy, ul. Ofiar Terroru 43;
- 13) Z21 - budynek mieszkalno - usługowy, ul. Ofiar Terroru 49;

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2015 – 2018

69

- 14) Z22 - budynek mieszkalno - usługowy (dawny tzw. „Bieńkowiec - Barnabas”), ul. Ofiar Terroru 56;
 - 15) Z23 - budynek mieszkalno - usługowy (dawny tzw. „Ćmolowiec”), ul. Ofiar Terroru 62;
 - 16) Z24 - budynek mieszkalno - usługowy (dawny tzw. „Sklep Rudolfa Rubereka”), ul. Ofiar Terroru 70, róg ul. Adama Mickiewicza;
 - 17) Z40 - budynek mieszkalno - usługowy, ul. Plebiscytowa 5;
 - 18) Z60 - budynek mieszkalno - usługowy, ul. Romualda Traugutta 278, róg ul. Plebiscytowej;
 - 19) Z61 - budynek usługowy, ul. Romualda Traugutta 291;
 - 20) Z62 - budynek mieszkalno - usługowy, ul. Romualda Traugutta 295, róg ul. Gen. Józefa Bema;
 - 21) Z73 - krzyż kamienny cmentarny, ul. Ofiar Terroru;
2. Z93 - dawny cmentarz rzymskokatolicki, ul. Ofiar Terroru.
Ustala się zakres i zasady ochrony budynków, o których mowa w ust. 1 pkt 1 - 20:
- 1) ochronie podlegają następujące elementy budynków:
 - a) gabaryty w zakresie wysokości budynku i szerokości elewacji frontowych - ścian zwróconych w stronę ulic wymienionych w ust. 1 - odpowiednio do położenia budynku, w przypadku budynków wymienionych w ust. 1 pkt 2, 16, 18 i 20, usytuowanych w narożniku ulic, elewacjami frontowymi są ściany zwrócone w stronę każdej z tych ulic,
 - b) elementy architektury, detale dekoracyjne oraz rozmieszczenie, wielkość i podział otworów okiennych i stolarki okiennej elewacji frontowych,
 - c) kształt i nachylenie połaci oraz elementy architektury i detalu architektonicznego dachów;

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2015 – 2018

70

- 2) zakazuje się podejmowania robót budowlanych powodujących zmiany lub zniszczenie elementów budynków, o których mowa w pkt 1, z zastrzeżeniem pkt 3 lit. a;
- 3) dopuszcza się:
 - a) roboty budowlane mające na celu przywrócenie pierwotnego stanu elementów budynków, o których mowa w pkt 1, w tym ich kolorystyki oraz wymianę tych elementów, z zastrzeżeniem pkt 4,
 - b) rozbudowę budynków w części położonej w głębi działek budowlanych, na których budynki te są usytuowane lub dobudowę do ich ścian zewnętrznych, innych niż frontowe, budynków projektowanych - pod warunkiem, że wysokość części rozbudowanej lub budynku dobudowanego nie będzie przekraczać wysokości budynku podlegającego ochronie, odpowiednio do zasad określonych w § 12 ust. 2 pkt 13,
 - c) umieszczanie reklam - związanych wyłącznie z prowadzoną w budynku działalnością usługową i jedynie na wysokości pierwszej kondygnacji nadziemnej budynku;
- 4) w robotach budowlanych, o których mowa w pkt 3 lit. a, w szczególności dotyczących pokrycia dachów oraz stolarki okiennej i drzwiowej, dopuszcza się stosowanie wyrobów budowlanych innych niż użytych pierwotnie, pod warunkiem, że wyroby te będą odtwarzać pod względem kształtu i koloru stan pierwotny.
3. Ustala się zakres i zasady ochrony obiektów, o których mowa w ust. 1 pkt 21 i 22:
 - 1) ochronie podlega:
 - a) założenie cmentarza w zakresie układu kompozycyjnego, obiektów małej architektury i zieleni komponowanej - z uwzględnieniem przepisów dotyczących ochrony terenów zieleni, o których mowa w ustawie o ochronie przyrody,

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2015 – 2018

71

- b) krzyż cmentarny w zakresie jego substancji budowlanej, kształtu i detali architektonicznych;
- 2) dopuszcza się zmianę lokalizacji krzyża cmentarnego i innych obiektów małej architektury – wyłącznie w obrębie cmentarza.
- 4. W zagospodarowaniu terenu ZP należy uwzględnić ochronę i ekspozycję pomnika, stanowiącego dobro kultury współczesnej (miejsce pamięci wpisane do ewidencji grobów i cmentarzy wojennych oraz innych miejsc pamięci województwa śląskiego).

§ 11.

- 1. Wyznacza się strefy ochrony konserwatorskiej, w granicach oznaczonych na rysunku planu:
 - 1) strefa rejonu kościoła p.w. św. Jerzego, oznaczona symbolem S1;
 - 2) strefa centrum miasta w rejonie ul. Ofiar Terroru, oznaczona symbolem S2.
 - 2. Określa się zakres ochrony i zasady zagospodarowania terenów w strefach ochrony konserwatorskiej:
 - 1) w strefie S1 - zgodnie z przepisami § 6 i 7 pkt 1 i 2 oraz § 9 i 10 ust. 3, a także z uwzględnieniem ochrony ekspozycji z terenów 1KP, 1KDL i 16KDD kościoła p.w. św. Jerzego, kaplicy przedpogrzebowej i obiektów małej architektury podlegających ochronie;
 - 2) w strefie S2 - zgodnie z przepisami § 6, 7 oraz 10 ust. 1 i 2, w tym z uwzględnieniem zasad kształtowania wysokości zabudowy projektowanej w sąsiedztwie budynków podlegających ochronie.
- **MPZP dla części obszaru miasta Rydułtowy oznaczonej symbolem MP/4-z/2 (Uchwała Nr 44.335.2014 Rady Miasta Rydułtowy z dn. 20 lutego 2014 r.)**

§5. Ustala się zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej:

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2015 – 2018**72**

- 1) nakaz ochrony obiektu wpisanego do gminnej ewidencji zabytków pokazanego na rysunku planu zlokalizowanego przy ulicy Raciborskiej 150,
- 2) zakres ochrony konserwatorskiej obiektu obejmuje:
 - a) nakaz zachowania brył, spadków dachów, detali architektonicznych,
 - b) dopuszczenie modernizacji i remontów obiektów pod warunkiem zachowania istniejącej formy stolarki i elewacji oraz zastosowania tradycyjnych materiałów budowlanych.

- **MPZP dla części obszaru miasta Rydułtowy oznaczonej symbolem MP/9-Z/1 (Uchwała Nr 46.356.2014 Rady Miasta Rydułtowy z dn. 25 kwietnia 2014 r.)**

W granicach obszaru objętego planem nie występują obiekty dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.

- **MPZP dla części obszaru miasta Rydułtowy oznaczonego symbolem MP/12-Z/2 (Uchwała Nr 46.357.2014 Rady Miasta Rydułtowy z dn. 25 kwietnia 2014 r.)**

W granicach obszaru objętego planem nie występują obiekty dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.

- **MPZP miasta Rydułtowy obejmujący obszar oznaczony symbolem MP/13 (Uchwała Nr 46.358.2014 Rady Miasta Rydułtowy z dn. 25 kwietnia 2014 r.)**

W granicach obszaru objętego planem nie występują obiekty dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.

5.2. CHARAKTERYSTYKA ZASOBÓW ORAZ ANALIZA STANU DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY

5.2.1. POŁOŻENIE

Rydułtowy są położone w południowo-zachodniej części Wyżyny Śląskiej na Płaskowyżu Rybnickim, który jest zaliczany do Kotliny Oświęcimsko-Raciborskiej.

W rejonie byłej wieży ciśnień leży najwyższy punkt Płaskowyżu Rybnickiego, którego wysokość wynosi 311 metrów n.p.m. Granice Rydułtów wytyczają miasta: Rybnik, Radlin, Pszów, oraz gminy: Kornowac, Gaszowice i Lyski. Miasto jest położone w strefie nadgranicznej Czech. Rydułtowy znajdują się w powiecie wodzisławskim i należą do aglomeracji rybnickiej. Północna część miasta od ul. Raciborskiej w kierunku Gminy Gaszowice znajduje się w otulinie Parku Krajobrazowego Cysterskich Kompozycji Krajobrazowych Rud Wielkich. Najbliższe obszary Natura 2000 są położone ponad 6 km od granicy miasta. Należą do nich obszary siedliskowe: PLH240010 Stawy Łęczczok (8,9 km), PLH240040 Las koło Tworkowa (9,6 km) i PLH240013 Graniczny Meander Odry (12,7 km) oraz obszary specjalnej ochrony ptaków: PLB240003 Stawy Wielikąt i Ligota Tworkowska (6,25 km) i Dolina Górnej Odry (6,2 km). Inne, najbliższe obszary chronione znajdują się co najmniej kilka kilometrów od granicy miasta: rezerwat Łęczczok (8,9 km), zespół przyrodniczo - krajobrazowy Wielikąt (6,2 km), a także użytki ekologiczne: w Rybniku (Okrzeszyniec – 3,2 km i Meandry rzeki Rudy – 7,9 km) oraz w Nędzy (Łąka trzęślicowa w Małej Nędzy – 9,6 km).

Do najbardziej wartościowych i charakterystycznych elementów krajobrazu należy stożek nr 1 hałdy kopalnianej (Szarłota), stanowiący dominantę krajobrazową, widoczną z miejsc położonych w odległości wielu kilometrów.

Powierzchnia Miasta wynosi 14,95 km², przy gęstości zaludnienia 1467 os./km², co daje populację 21 928 mieszkańców (Dane GUS, 2012 r.).

5.2.2. RYS HISTORYCZNY

Historia terenów dzisiejszego miasta Rydułtowy jest bogata w przemiany administracyjne. Pod koniec X wieku teren ten znajdował się w granicach Państwa Polskiego rządzonego przez Piastów. Za panowania Kazimierza Odnowiciela (1034-1058) cały Śląsk, a co za tym idzie - także Rydułtowy i Radoszowy przyłączono do Czech.

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2015 – 2018

74

Wraz z podziałem państwa przez Bolesława Krzywoustego w 1138 roku ziemie zostały włączone do dzielnicy śląskiej, którą otrzymał Władysław Wygnaniec. Po jego ucieczce Śląsk przejął Bolesław Kędzierzawy, władca Wielkopolski, pod którego panowaniem teren znajdował się do roku 1163. W 1177 roku Śląsk został podzielony na Śląsk Dolny z ziemią lubuską i częścią Górnego Śląska oraz księstwo raciborskie z resztą Górnego Śląska. Od tego czasu ziemia rybnicka i teren Rydułtów stanowiły część księstwa raciborskiego.

W latach 1449-1474 ziemia rybnicka należała do państwa pszczyńskiego. Na podstawie umowy wiedeńskiej zawartej w 1515 roku między królem polskim Zygmuntem Starym, a cesarzem austriackim Maksymilianem, panem Śląska i księstwa raciborskiego został Ferdynand I, Habsburg.

W latach 1740-1742 miała miejsce pierwsza wojna śląska zakończona zwycięstwem Prus, w efekcie którego nastąpił podział Śląska i Rydułtowy wraz z Radoszowami zostały włączone do Prus. W 1816 roku Śląsk został podzielony na 4 rejencje - miejscowości weszły w skład rejencji opolskiej, powiatu raciborskiego, a dwa lata później wydzielonego powiatu rybnickiego.

Właściwa historia Rydułtów zaczyna się w dopiero u progu XVIII wieku. Kluczowym impulsem rozwojowym miasta było odkrycie w końcu XVII wieku bogatych złóż węgla kamiennego. W 1792 roku powstała pierwsza kopalnia „Hoym”, nieco później w Radoszowach kopalnia „Wilhelm”, w 1806 roku w Czernicy kopalnia „Charlotte”, a w 1843 roku w Rydułtowach kopalnia „Leo”. Począwszy od tego momentu, aż do II wojny światowej kształtowała się obecna zabudowa Rydułtów i jej układ przestrzenny. W tym czasie powstała większość zabudowy mieszkalnej i wszystkie istotne obiekty funkcji publicznej (szkoła, poczta, kościół, szpital).

W 1857 roku rozpoczął funkcjonowanie zespół szybu powietrznego III - Fund (odwadniający) i Berta (wydobywczy). W 1904 r. powstała cegielnia Herzerów, która aż do 1945 była własnością prywatną, a następnie została znacjonalizowana i dołączona do kopalni Rydułtowy.

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2015 – 2018

75

W 1913 roku miejscowość została zelektryfikowana. W 1926 roku doszło do połączenia samodzielnych dotychczas gmin: Rydułtowy Dolne, Rydułtowy Górne, Orłowiec, Radoszowy Dolne, Radoszowy Górne oraz Kolonii Buńczowiec w jedną gminę liczącą około 13 tyś. mieszkańców.

Po wybuchu II wojny światowej śląskie kopalnie węgla zostały przejęte przez koncern „Herman Goering”. Wobec ciągle wzrastających potrzeb wojennych, na terenie Rydułtów oraz kopalni „Charlotte” istniały obozy pracy dla robotników przymusowych i jeńców wojennych, jak również podobóz Obozu Koncentracyjnego w Oświęcimiu. Pierwszy obóz powstał przy ulicy Schreiberstrasse (ob. Mickiewicza), kolejny,

w 1942 r. w budynkach dawnej noclegowni kopalni. Rok później powstał trzeci obóz na placu przy Adolf Hitler-strasse (ob. Ofiar Terroru). W 1944 r. utworzono czwarty obóz przy cegielni Herzera. W 1945 roku Rydułtowy zostały zbombardowane. Uszkodzonych zostało kilkanaście budynków mieszkalnych, część pawilonu głównego szpitala, teren przykościelny i klasztorny oraz stara szkoła, tzw. „organistówka”.

W 1947 przyłączono kolonię Nalas należącą uprzednio do gminy Krzyżkowice. Zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów z 8 listopada 1950, Rydułtowy w 1951 uzyskały prawa miejskie. Na mocy ustawy z dnia 28 maja 1975 o dwustopniowym podziale administracyjnym państwa oraz zmianie ustawy o radach narodowych, stały się jedną z dzielnic Wodzisławia Śląskiego, ustawa weszła w życie 1 czerwca 1975.

Z dniem 1 stycznia 1992 Rydułtowy odzyskały prawa miejskie i status samodzielnego miasta.

W 1997 roku ukazała się publikacja „Rydułtowy – Zarys Dziejów” autorstwa Aleksandry Matuszczyk-Kotulskiej, niezwykle wyczerpująco opisująca dzieje Rydułtów na blisko czterystu stronach pełnych informacji, rysunków historycznych oraz fotografii.

5.2.3. ETYMOLOGIA NAZWY

Nazwa Rydułtowy pochodzi od imienia Rudolf, prawdopodobnie należącego do pierwszego właściciela, feudała; jest to nazwa dzierżawcza. Rudolphi Villa była nazwą wsi księstwa raciborskiego znajdująca się w księgach arcybiskupa wrocławskiego pochodzących z 1228. Cytat z roku 1300, z dokumentu kodeksu dyplomatycznego Śląska właśnie takie pochodzenie nazwy sugeruje: „*In villa Rudolphi sunt XXX mansi solventes fertones*” – „*we wsi Rudolfa 30 łanów uiszczających ćwierć grzywny*”.

W księdze łacińskiej „*Liber foundationis episcopatus Vratislaviensis*” (pol. Księga uposażeń biskupstwa wrocławskiego) spisanej za czasów biskupa Henryka z Wierzbna w latach 1295–1305 miejscowość wymieniona jest w zlatynizowanej formie Rudolphi villa. Kronika ta wymienia również wsie, które w procesach urbanizacyjnych zostały wchłonięte przez miasto i stanowią jego części bądź dzielnice jak Radoszowy we fragmencie „*Rastow utroque solvitur decima more polonico*”.

Z czasem pisownia nazwy uległa zmianie - ok. 1355 brzmiała ona Rudosdorf, w XV wieku - Rynolticz, w 1531 - Rynoltowitze, w 1581 - Rudosdorf, w XVII w. - Rudoltowi, Rudoltow, Rudultow, w 1745 - Ridultow, w 1784 - Ridultau, w 1811 - Nieder Ridultau (Dolny Rydułtów) i Ober Ridultau (Wierzchni Rydułtów), a następnie od 1861 do 1922 - Rydułtowy Dolne i Rydułtowe Górne.

5.2.4. ZABYTKI NIERUCHOME – CHARAKTERYSTYKA

Największą część zabytkowej tkanki miasta stanowią murowane budynki mieszkalne, mieszkalno usługowe i usługowe z przełomu XIX i XX wieku wraz z dwudziestoleciami międzywojennym, czyli okresu intensywnego rozwoju miasta. Wówczas powstały wszystkie istotne obiekty funkcji publicznej, tj. szkoła (1901 r.), poczta (1902 r.), szpital (1898-1911), kościół św. Jerzego (1894-1896), kościół św. Jacka (1925) oraz zabudowa usługowa wzdłuż ul. Ofiar Terroru.

Zabudowa mieszkalna w większości ma charakter typowo jednorodzinny (budynki mieszkalne i wille), w części centralnej (stanowiącej centrum administracyjno-

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2015 – 2018

77

usługowe) można napotkać przykłady zabudowy wielorodzinnej (kamienice i bloki) w formie pierzei ulicznych (np. na ul. Ofiar Terroru, czy fragmentarycznie ul. Bema i Traugutta). Wartość zabytkowa zabudowy jednorodzinnej w większości nie jest wysoka. Budynki najczęściej są jedno- lub dwu- kondygnacyjne, usytuowane na planie prostokąta, z dachem dwuspadowym.

Na terenie miasta występują również zabytki techniki i obiekty o charakterze przemysłowym, które odzwierciedlają specyficzną, industrialną historię województwa śląskiego. Zaliczyć można do nich m.in. zespół szybu wentylacyjnego „Dickie” składający się z wieży szybu, budynku maszyny wyciągowej i rozdzielni elektrycznej oraz budynku warsztatów; stożek nr 1 hałdy kopalnianej przy KWK „Rydułtowy – Anna”, tzw. „Szarłota”, budynek wagi KWK „Rydułtowy-Anna” będący reprezentatywnym przykładem architektury przemysłowej początków XX w., czy tunel kolejowy o długości 727 m wybudowany w latach 1855-1856 na trasie kolejowej do Raciborza.

Ostatnią, wyróżniającą się grupą zabytków są obiekty małej architektury sakralnej (krzyże, kaplice, figury) rozlokowane na terenie całego miasta, wśród których znajdują się dwa najstarsze zabytki Rydułtów – wpisane do rejestru zabytków krzyże pokutne z XVI i XVII wieku, w tym jeden unikatowy – podwójny.

W sieci dróg odzwierciedlenie ma historyczny układ drożny oraz siatka ulic mniejszej rangi, biegnących śladami dawnych miedzuchów (np. uliczki prostopadle odchodzące od ul. Plebiscytowej).

Zabytki na terenie miasta chronione są w formie wpisu do rejestru zabytków (sześć obiektów – trzy nieruchome, rejestr „A” i trzy ruchome, rejestr „B”) oraz na podstawie ustaleń planów miejscowych dotyczących obiektów i stref ochrony konserwatorskiej.

5.2.5. ZABYTKI NIERUCHOME – NAJWAŻNIEJSZE OBIEKTY

Na tle dziedzictwa kulturowego miasta Rydułtowy zdecydowanie wyróżniają się następujące obiekty:

- **„Szarłota” - stożek nr 1 hałdy kopalnianej przy „KWK Rydułtowy-Anna”**

Najwyższa hałda stożkowa odpadów kopalnianych w Europie, która jest dumą mieszkańców Rydułtów i poniekąd symbolem samego miasta. Od podstawy mierzy około 134 metry (dla porównania, egipska piramida Cheopsa ma 139 m wysokości), jej szczyt znajduje się ok. 407 m n.p.m. Zajmuje powierzchnię 37 hektarów i ma objętość 13,3 mln m³. Wzniesienie jest częściowo pokryte roślinnością i stanowi istotną dominantę krajobrazową, widoczną także z Opolszczyzny oraz z obszaru sąsiedniej Republiki Czeskiej. W pobliżu jej czubka znajdują się 2,5 metrowe, podświetlane litery układające się w napis „Szarłota”. Jest to nazwa nadana jej w 2007 roku, nawiązująca do historycznej nazwy pierwszej rydułtowskiej kopalni - „Charlotte”. Hałda została włączona do gminnej ewidencji zabytków 5 czerwca 2012 roku na wniosek Urzędu Miasta Rydułtowy, znak sprawy K-PT.5140.12.2012.RW.

- **Tunel kolejowy na trasie do Raciborza**

Tunel o długości 727 metrów, będący interesującym przykładem inżynierskiego zabytku techniki. Jego powstanie jest związane z budową linii kolejowej łączącej Nędzę z Rybnikiem. Do końca 1854 roku wybudowano odcinek z Nędzy do Czernicy (oficjalne otwarcie tej części trasy miało miejsce 1 stycznia 1855).

Prace rozpoczęto pod koniec 1854 r. Pierwsze 200 m tunelu wybudowano metodą odkrywkową, kolejne 500 metodą górniczą. Tunel drążono tzw. „metodą niemiecką” – drążono dwa tunele po obu stronach, nadbudowywano ściany, po tym podwyższano wykop o kilka metrów i wznoszono ścianę wyżej. Kolejnym etapem było wydrążenie tunelu łączącego dwa symetryczne i nadbudowywano sklepienie tunelu. Gdy te czynności zostały wykonane, następowało wybranie „rdzenia tunelu”. Ze względu na duży napór wód gruntowych, ściany zostały

uszczelnione 20 000 ton słoniny i łożu. Niestety, już po pięciu miesiącach eksploatacji, w przeciągu jednego tygodnia (od 3 do 10 maja), na skutek tąpnięcia doszło do zgniecenia tunelu na odcinku o długości około 100 m. Dzięki interwencji górników z pobliskich kopalni, tunel przed całkowitym zawaleniem udało się zabezpieczyć drewnianą obudową. Interwencja państwa oraz pomoc finansowa górnictwa pozwoliły na odbudowę tunelu. Na czas odbudowy ponownie uruchomiono odcinek tymczasowy. Zmniejszony został przekrój tunelu, przez co mógł on pomieścić zaledwie jeden tor (a nie dwa, jak pierwotnie planowano). Odbudowę ukończono 20 grudnia 1858 roku. 1 września 1939 roku, w dniu wybuchu II wojny światowej, polscy żołnierze wysadzili tunel. Olbrzymia eksplozja spowodowała zniszczenie dwóch budynków nad tunelem, a na drodze z Raciborza do Rybnika powstała szczelina o długości 2 m. Po zajęciu Rydułtów przez Niemców, już 8 września przystąpiono do prac naprawczych. Odbudowę ukończono jednak dopiero w połowie 1942 roku.

▪ **Osiedle domów robotniczych „Kolonia Karola”, ul. Józefa Bema**

Osiedle jest przykładem patronackiego budownictwa kopalnianego z lat 1894-1912. Z 22 obiektów zachowało się 9, położonych wzdłuż trzech ciągów ulicznych przylegających do ul. Józefa Bema. Architektura eklektyczna, utylitarna, o rzetelnym detalu ceglany i wyraźnie niemieckich korzeniach. Bryła umiarkowana na rzucie wydłużonego prostokąta, prostokreślna z symetrycznym, prostym dachem dwuspadowym, pierwotnie krytym najprawdopodobniej dachówką ceramiczną, obecnie blachą-papą-eternitem falistym. Schody zewnętrzne ceglane i ceglano-betonowe, wewnętrzne-drewniane. Częściowo zachowana pierwotna stolarka skrzynkowa i krosnowa.

Na ścianach szczytowych dobudówki w formie ganków-wiatrołapów krytych symetrycznymi dachami dwuspadowymi. Elewacja ceglana i kamienno-ceglana, wejście w płaszczyźnie fasady przesklepione dekoracyjnym, łukowym nadprożem.

Poszczególne budynki mieszkalne noszą liczne ślady bieżących remontów i doraźnych przemurowań, jednak w stopniu, który nie zniekształca pierwotnej bryły i charakteru obiektów.

Miasto Rydułtowy planuje rewitalizację osiedla podzieloną na trzy etapy: 1) rewitalizację budynku "Konsum", nr 21, poprzez przystosowanie parteru budynku do funkcji świetlicy środowiskowej i Centrum Usług Społecznych wraz z termomodernizacją, hydroizolacją i dociepleniem, 2) odnowienie elewacji wszystkich obiektów z terenu osiedla poprzez drenaż zewnętrzny, piaskowanie, uzupełnienie spoin i ubytków w ceglach, 3) odnowienie przestrzeni wokół budynków, poprzez wymianę ogrodzenia, przebudowę dróg na ciągi pieszo-jezdne, budowę kanalizacji deszczowej i wykonanie oświetlenia.

▪ **Zespół budynków na terenie szpitala, ul. Plebiscytowa 47**

Zespół wzniesiony został w latach 1912-1914 w stylu wczesnego modernizmu. W jego skład wchodzi: pawilon główny, budynek interny (I Oddział) i budynek interny (II i III Oddział). Pierwotnie na jego terenie znajdowała się również kostnica, jednak budynek nie przetrwał do czasów współczesnych.

Pawilon główny wolnostojący, murowany, całkowicie podpiwniczony. Bryła budynku zwarta, rzut oryginalnie na planie litery L, po dodaniu przybudówki od strony północno-wschodniej zmienił rzut na C. Budynek trójkondygnacyjny, z poddaszem, nakryty dachem dwu-spadowym krytym dachówką, więźba stolcowa. Okna prostokątne i półkoliste.

Budynek Interny (I Oddział) wolnostojący, murowany, całkowicie podpiwniczony, dwukondygnacyjny z poddaszem. Bryła budynku zwarta, rzut na planie prostokąta. Nakryty dachem czterospadowym ze środkową sygnaturką, kryty dachówką karpiówką. Szerokie wejścia poprzedzone stopniami ze zblendowanymi nadświetlami o formach kilkupodziałowych, z polami wypełnionymi owalnym ornamentem i stolarką dwuskrzydłową, szklenia. Okna pierwszej kondygnacji w głębokich wnękach.

Budynek interny (II i III Oddział) wolnostojący, murowany, podpiwniczony, dwukondygnacyjny, z poddaszem. Bryła budynku zwarta, rzut na planie zbliżonym do litery T. Nakryty dachem czterospadowym, krytym dachówką karpiówką. Detal elewacji jak w Oddziale I - stolarka okienna w pierwszej kondygnacji sześciopodziałowa, w drugiej kondygnacji okna prostokątne, wielopodziałowe.

▪ **Krzyż pokutny dwuramienny (przy kościele parafialnym p.w. św. Jerzego)**

Jedyny w Polsce dwuramienny, kamienny krzyż pokutny o całkowitej wysokości 194 cm. Wykonany z jednego bloku arkozy (odmiany piaskowca) o zabarwieniu różowo-czerwonym i strukturze grubo i różnoziarnistej. Powierzchnia kamienia z pozostałościami faktury krzesanej, zniszczonej przez erozję. Kamień posadowiony przez wtopienie w opaskę i fundament betonowo-ceglany. Trzon krzyża zwężany ku górze. Ramiona poprzeczne równoległe, lekko rozszerzające się. Od strony frontowej wypukłorzeźbiony znak krzyża oraz wykute wgłębnie inskrypcje: AN. D. I. 628. C. E. E. S. I. M. 6. S. C., które stanowią skrót łacińskiego tekstu: Roku pańskiego 1628 założono kościół pod wezwaniem świętego Jerzego Męczennika, 6 września poświęcony. Pozwala to przypuszczać, że obiekt został użyty wtórnie w roku 1628 jako kamień węgielny pod budowę kościoła parafialnego. Od strony tylnej kuty wgłębnie niewielki krzyż łaciński.

We wrześniu i październiku 2013 roku przeprowadzone zostały prace konserwatorskiej, obejmujące konserwację techniczną i częściową konserwację estetyczną.

▪ **Kościół parafialny p.w. św. Jerzego, ul. Plebiscytowa 9**

Neogotycki kościół murowany, wybudowany w latach 1895-1896 na miejscu dawnej świątyni drewnianej. Zbudowany na planie krzyża na ośmiu filarach, pierwotnie posiadał 5 ołtarzy: główny św. Jerzego, po jego lewej stronie – Najświętszej Maryi Panny i św. Barbary, a po prawej stronie – Jana Nepomucena i św. Józefa. Budynek wykonany jest z cegły maszynowej o wątku krzyżowym,

z detalem architektonicznym z kształtek ceglanych, częściowo glazurowanych (w kolorze brązowym i ciemnozielonym) - gzymsy, fryzy, obramienia okien, drzwi. Elewacja fragmentarycznie tynkowana (wnęki, płyciny), więźba dachowa drewniana, dach kryty blachą miedzianą, o ustroju rozporowo-zastrzałowej ze ścianą stolcową (z jednym wieszakiem). Okna w stałych metalowych ramiakach wypełnione szkłem witrażowym.

5.2.6. ZABYTKI ARCHEOLOGICZNE – CHARAKTERYSTYKA

Archeologiczne Zdjęcie Polski to nazwa realizowanego na terenie całej Polski od 1978 r. przedsięwzięcia poszukiwania, rejestrowania i nanoszenia na mapy stanowisk archeologicznych. Celem tych działań jest uzyskanie informacji potrzebnych do celów naukowych i konserwatorskich (związanych z ochroną zabytków). Przedsięwzięcie jest koordynowane przez poszczególnych wojewódzkich konserwatorów zabytków, a centralna baza danych przechowywana jest w archiwum Narodowego Instytutu Dziedzictwa w Warszawie.

Poszukiwania stanowisk archeologicznych prowadzone są głównie metodą tzw. badań powierzchniowych, czyli obserwacji powierzchni wiosną i jesienią. Dodatkowo wykorzystuje się informacje ze źródeł archiwalnych oraz wywiady z mieszkańcami danej miejscowości.

Na terenie miasta Rydułtowy rozpoznano siedem stanowisk archeologicznych, pojedynczych śladów osadnictwa datowanych na okres średniowiecza, rozmieszczonych na obszarze 103-41 (zgodnie z aktualnym podziałem AZP dostępnym na geoportalu Narodowego Instytutu Dziedzictwa-<http://geoportal.nid.pl/SDIPortal/>). Brak stanowisk z epoki pradziejowej może być związany z zatarciem tychże z powodu intensywnego rozwoju górnictwa w regionie oraz poprzez rozwój urbanistyczny Rydułtów na przełomie XIX i XX wieku. Potwierdzeniem tych przypuszczeń może być fakt, że stanowiska zostały zidentyfikowane głównie na polach ornych. Tereny te były do końca XIX wieku częściowo zalesione, co mogło być przyczyną niewielkiej

aktywności osadniczej. Strefy ochrony konserwatorskiej wyznaczone wokół nich obejmują obszar 40 metrów wokół znaleziska.

5.2.7. DZIEDZICTWO NIEMATERIALNE

W rozumieniu Konwencji UNESCO, której tekst został przyjęty na 32 sesji w październiku 2003 roku, dziedzictwo niematerialne oznacza praktyki, wyobrażenia, przekazy, wiedzę i umiejętności – jak również związane z nimi instrumenty, przedmioty, artefakty i przestrzeń kulturową – które wspólnoty, grupy i, w niektórych przypadkach, jednostki uznają za część własnego dziedzictwa kulturowego.

Funkcję centrum kulturalnego w Rydułtowach pełni Rydułtowskie Centrum Kultury „Feniks” funkcjonujące pod tą nazwą od listopada 2008 roku, które prowadzi kino, teatr oraz koła zainteresowań. RCK organizuje m.in. festiwal muzyki i piosenki śląskiej „Co Ślązakom w duszy gra”.

W mieście działa również Towarzystwo Miłośników Rydułtów, założone w 1993 r. z inicjatywy Rydułtowskiego Komitetu Obywatelskiego. Jego główne cele koncentrują się m.in. na:

- tworzeniu warunków zmierzających do wszechstronnego integrowania ludności miasta Rydułtowy, propagowaniu aktywnego i wszechstronnego udziału w życiu publicznym,
- inicjowaniu i wspieraniu wszelkich działań zmierzających do podnoszenia poziomu oświaty i kultury oraz kultury fizycznej społeczności lokalnej,
- ochronie, konserwacji, odbudowie zabytków, a także zbieraniu i upowszechnianiu materiałów historycznych związanych z miastem Rydułtowy i regionem,
- inicjowaniu przedsięwzięć proekologicznych, promowaniu zdrowego i aktywnego stylu życia,
- prowadzeniu działań na rzecz aktywizacji emerytów (z branży górniczej w szczególności), promocji zatrudnienia i aktywizacji zawodowej osób pozostających bez pracy oraz zagrożonych utratą pracy,

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2015 – 2018**84**

- promowaniu turystyki i organizowaniu imprez turystycznych, popularyzowaniu i organizowaniu imprez o charakterze sportowym, rekreacyjnym i kulturalnym,
- podejmowaniu społecznych działań wychowawczo-edukacyjnych służących kulturalnemu i społecznemu rozwojowi dzieci i młodzieży,
- podejmowaniu działań na rzecz integracji europejskiej oraz rozwijaniu kontaktów i współpracy między społeczeństwami,
- inicjowaniu działań o charakterze charytatywnym, współpracy z organizacjami charytatywnymi, promowaniu i organizowaniu wolontariatu,
- przygotowaniu społeczeństwa do zmian gospodarczych i społecznych, jakie mogą nastąpić w przypadku likwidacji kopalń.

Towarzystwo Miłośników Rydułtów należy do nielicznych organizacji w kraju (na Śląsku działają trzy) prowadzących działalność gospodarczą o profilu wydawniczo - reklamowym, w którym główną pozycją jest wydawanie gazety „Kluka”, jak również wydawnictwo widokówek, kalendarzy, folderów promujących miasto oraz kaset z nagraniami piosenek o Rydułtowach.

W zabytkowym budynku wagi drobnicowej z 1906 roku, od blisko trzydziestu lat mieści się Izba Pamięci KWK „Rydułtowy”, w której zobaczyć można wiele cennych eksponatów dotyczących górnictwa. Wiele z nich pochodzi z mającej ponad 200-letnią historię kopalni Ignacy-Hoym w Rybniku Niewiadomiu. Załoga tej kopalni wywodziła się z ludności miejscowej, stąd też wynikało wielkie przywiązanie i zainteresowanie historią zakładu. Ekspozycję tworzą m.in. dokumenty historyczne, przedmioty świadczące o tradycji i historii grodu oraz samej kopalni, narzędzia górnicze, mapy, etc.

Na terenie miasta nie funkcjonuje muzeum, ale część zbiorów powiązanych z miastem Rydułtowy znajduje się w Muzeum w Wodzisławiu Śląskim, które zajmuje się m.in. gromadzeniem eksponatów związanych z historią regionu i ziemi wodzisławskiej. Miasto organizuje także festyny szkolne, wycieczki szlakiem zabytków, Dni Miasta, koncerty, rowerowy rajd ulicami miasta, prowadzi akcję

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2015 – 2018

85

„Do Rydułtów czas zajrzeć”, ramach której odbywają się konferencje, warsztaty i wystawa organizowana przez osoby powiązane z Wydziałem Architektury Politechniki Śląskiej oraz Uniwersytetem Śląskim.

5.2.8. MIEJSCA PAMIĘCI I KAPLICZKI

- **Miejsca pamięci**

Na terenie miasta Rydułtowy znajdują się następujące miejsca pamięci:

Tabela 4. Miejsca pamięci na terenie miasta Rydułtowy.

Symbol	Nr ewidencji	Rodzaj obiektu	Położenie	Opis
M1	34/01	Znak pamięci	ul. Ofiar Terroru	Tablica upamiętniająca ofiary hitlerowskiego terroru (w miejscu, w którym w latach 1942 – 45 znajdowała się filia obozu w Oświęcimiu)
M2	34/02	Znak pamięci	ul. Ofiar Terroru (przy Urzędzie Miasta)	Pomnik Walk i Zwycięstwa, Obelisk Bohaterów Walki o Niepodległość i Wyzwolenie Społeczne lat 1919-1921 i 1939-1945 (symbol hołdu dla tych, którzy polegli w walkach o wyzwolenie narodowe i społeczne)
M3	34/03	Znak pamięci	ul. Raciborska	Obelisk (na tunelu kolejowym) wzniesiony dla upamiętnienia wybuchu I Powstania Śląskiego oraz 20. rocznicy najazdu hitlerowskiego na Polskę (w miejscu, w którym poległ powstaniec Jerzy Dembczyk)
M4	34/04	Grób wojenny	Cmentarz parafialny, ul. Spokojna	Grób zbiorowy wojenny Jana Kozłowskiego, Myłaka, Surka, Wojaka i dwóch nieznanymi żołnierzy Wojska Polskiego poległych 1.09.1939
M5	34/05	Grób wojenny	Cmentarz parafialny, ul. Spokojna	Zbiorowa mogiła wojenna Powstańców Śląskich
M6	34/06	Grób wojenny	ul. Lipowa	Grób zbiorowy ponad 70 Polaków ofiar niemieckiego obozu dla wysiedlonych Polenlager 58 z lat 1942-1943 oraz 46 jeńców sowieckich ofiar niemieckiego obozu Stalag VIII B Lamsdorf nast. Teschen
M7	34/07	Pomnik	ul. Jana Barcioka	Pomnik upamiętniający miejsce dawnego cmentarza ewangelickiego

Źródło: Ewidencja grobów i cmentarzy wojennych oraz innych miejsc pamięci województwa śląskiego, prowadzonej przez Wydział Spraw Obywatelskich i Cudzoziemców Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego

- **Kapliczki**

W 2000 roku firma Abakus z Chorzowa dokonała inwentaryzacji krzyży i kaplic przydrożnych na terenie miasta Rydułtowy. Jej celem było określenie lokalizacji, liczebności, stanu zachowania, typologii formalnej, okresu powstania,

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2015 – 2018

86

formułowanie podstawowych wytycznych konserwatorskich oraz określenie wartości kulturowych. Ich zestawienie ilustruje poniższa tabela.

Tabela 5. Kapliczki, krzyże i figury na terenie miasta Rydułtowy.

L.p.	Obiekt	Adres	Datowanie
1.	Krzyż kamienny pokutny	ul. Plebiscytowa 9, przy kościele par. Św. Jerzego	1628 r.
2.	Krzyż kamienny pokutny	ul. Św. Jacka 6 (d. ul. Radoszowska/Krzywoustego 91)	XVI w.
3.	Krzyż drewniany, przydrożny, malowany	ul. Krzyżkowska 111/Wodna	ok. 1900 r.
4.	Krzyż - kaplica słupowa, domkowa	ul. Plebiscytowa	ok. 1960 r.
5.	Krzyż kamienny	ul. Ofiar Terroru	ok. 1855 r.
6.	Krzyż kamienny, przydrożny	ul. Radoszowska/św. Jacka	ok. 1900 r.
7.	Krzyż kamienny, przydrożny	ul. Raciborska	1908 r.
8.	Krzyż kamienny, przydrożny	ul. K. Przerwy-Tetmajera 141	1897 r.
9.	Krzyż kamienny, cmentarny	ul. Ks. Szyszki	1900 r.
10.	Krzyż kamienny, kapliczkowy, przydrożny	ul. Bohaterów Warszawy/Narutowicza	ok. 1900 r.
11.	Krzyż kamienny, w typie Kalwarii, kapliczkowy	ul. Traugutta	1890-1900 r.
12.	Krzyż kamienny, kapliczkowy	ul. Raciborska/Piecowska	1875 r.
13.	Krzyż kamienny, kapliczkowy, przydrożny	ul. Raciborska/Tuwima	ok. 1900 r.
14.	Krzyż kamienny, kapliczkowy, przydrożny	ul. Radoszowska	1886 r.
15.	Krzyż kamienny, kapliczkowy	ul. Traugutta	Współczesny
16.	Krzyż kamienny - Kalwaria	ul. Ofiar Terroru - rynek	ok. 1855 r.
17.	Kolumna Maryjna	ul. Ofiar Terroru - rynek	ok. 1855 r.
18.	Kaplica architektoniczna-domkowa	ul. Radoszowska 61/Obywatelska	1900-1920 r.
19.	Kaplica pod wezwaniem św. Jana Nepomucena, architektoniczna-domkowa	ul. Pietrzkowicka	ok. 1900 r.
20.	Kaplica pod wezwaniem św. Jana Nepomucena, Matki Boskiej, Serca Pana Jezusa, architektoniczna-domkowa	ul. Urbana	ok. 1900 r.
21.	Kaplica architektoniczna, ruiny	ul. Barcioka	ok. 1900 r.
22.	Kaplica architektoniczna-domkowa	ul. Radoszowska	2000-2001 r.

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2015 – 2018

87

L.p.	Obiekt	Adres	Datowanie
23.	Kaplica pod wezwaniem Matki Boskiej, architektoniczna-domkowa	ul. Plebiscytowa	ok. 1970 r.
24.	Figura Matki Boskiej Różańcowej	ul. Plebiscytowa	ok. 1990 r.
25.	Kapliczka pod wezwaniem św. Jerzego	ul. Maksymiliana Kolbe	1900 r. (rzeźba) 2000 r. (kaplica)
26.	Kapliczka słupowa, domkowa	ul. Gajowa/Bema	ok. 1980 r.

5.3. ZABYTKI OBJĘTE PRAWNYMI FORMAMI OCHRONY

5.3.1. ZABYTKI W WOJEWÓDZKIM REJESTRZE ZABYTKÓW

W wojewódzkim rejestrze zabytków figuruje 6 wpisów dotyczących obiektów na terenie miasta Rydułtowy. Trzy dotyczą rejestru „A” – zabytków nieruchomości, trzy pozostałe rejestr „B” – zabytków ruchomych, które jednak z racji swojej formy zostały ujęte w zestawieniu wspólnym.

Tabela 6. Zabytki w wojewódzkim rejestrze zabytków.

L.p.	Obiekt	Adres	Datowanie	Rej.	Nr	Decyzja	Data wpisu
1.	Budynek wagi	ul. Leona, dz. 348/5	1906 r.	A	1319/84	Kl. III 5348/258/84	13.02.1984
2.	Zespół szybu wentylacyjnego - szyb. pow. III	ul. Pietrkowicka 34, dz. 710/36, 711/37, 308/36	1910-1920	A	1320/84	Kl. III 5348/259/84	21.02.1984
3.	Zespół budynków na terenie szpitala: pawilon główny, budynek interny (I Oddział), budynek interny (II i III Oddział), kostnica (nie istnieje)	ul. Plebiscytowa 47, dz. 893/14, 650/14, 692/15, 829/7, 745/8, 830/8	1898-1914	A	A/1445/91	PSOZ- 53400/R/109/2 /91	30.12.1991
4.	Kolumna z figurą Najświętszej Marii Panny oraz krzyż Męki Pańskiej	ul. Ofiar Terroru, św. Maksymiliana Kolbe, dz. 478/163	ok. 1860 r.	B	B/239/12	K- RD.5131.19.20 12.KL ID 2622	12.11.2012
5.	Krzyż pokutny	ul. Plebiscytowa 9, dz. 1133/164	1628 r.	B	B/215/11	K- RD.5131.12.20 11.KL ID 262	21.10.2011
6.	Krzyż pokutny	ul. Św. Jacka 6, dz. 774/72	XVI w.	B	B/267/14	K- RD.5131.10.20 14.KL	02.04.2014

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2015 – 2018

88

5.3.2. ZABYTKI W WOJEWÓDZKIEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW

W dokumentacji konserwatorskiej znajduje się siedem tzw. „kart białych” opracowanych dla obiektów na terenie miasta Rydułtowy. Wśród nich znajdują się m.in. dwa krzyże pokutne wpisane do rejestru zabytków.

Tabela 7. Zabytki w wojewódzkiej ewidencji zabytków.

L.p.	Obiekt	Adres	Datowanie
1.	Cegielnia Herzera, ob. cegielnia	ul. Bohaterów Warszawy 117	1898 r.
2.	Kaplica	u zbiegu ulic Obywatelskiej i Radoszowskiej	1894 r.
3.	"Kolonja Karola" - osiedle domów robotniczych	ul. Józefa Bema 11, 12, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20	1894-1912
4.	Kościół parafialny p.w. św. Jerzego	ul. Plebiscytowa 9	1895-1896
5.	Krzyż pokutny	ul. Plebiscytowa 9, przy kościele p.w. św. Jerzego	1628 r.
6.	Krzyż pokutny	ul. Św. Jacka 6 (przeniesiony z ul. Radoszowskiej/Krzywoustego 91)	XVI w.
7.	Szkoła podstawowa	Zbieg ul. Mickiewicza 33 i Raciborskiej	1901 r.

5.3.3. STANOWISKA ARCHEOLOGICZNE

Na terenie miasta Rydułtowy znajduje się 7 stanowisk archeologicznych (oznaczonych w studium symbolami od A1 do A7), których strefy ochrony konserwatorskiej wyznaczone są po okręgu, w promieniu 40m od środka stanowiska.

Tabela 8. Stanowiska archeologiczne na terenie miasta Rydułtowy.

L.p.	Obszar AZP	Nr stan. na obszarze	Funkcja	Chronologia	Lokalizacja
1.	102-42	68	śląd osadnictwa	średniowiecze	na północ od ul. Uroczej
2.	102-42	69	śląd osadnictwa	średniowiecze	na zachód od ul. Błękitnej
3.	102-42	73	śląd osadnictwa	średniowiecze	na południe od ul. Walerego Wróblewskiego

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2015 – 2018

89

L.p.	Obszar AZP	Nr stan. na obszarze	Funkcja	Chronologia	Lokalizacja
4.	102-42	74	ślad osadnictwa	średniowiecze	na południe od ul. Walerego Wróblewskiego
5.	102-42	75	ślad osadnictwa	średniowiecze (XIII - XIV w.)	na południe od ul. Walerego Wróblewskiego
6.	102-42	76	ślad osadnictwa	średniowiecze	na północ od ul. Walerego 1Wróblewskiego
7.	102-42	77	ślad osadnictwa	średniowiecze	po między ul. Antoniego Czechowa, a ul. Tadeusza Boya-Żeleńskiego

5.3.4. GMINNA EWIDENCJA ZABYTKÓW

Gminna ewidencja zabytków miasta Rydułtowy została wykonana w 2008 r. przez pracownię „Abakus” na zlecenie Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, a następnie zrewidowana przez Urząd Miasta Rydułtowy pod kątem stanu aktualnego i wprowadzona zarządzeniem Nr 178.P.2013 Burmistrza Miasta Rydułtowy z dnia 19 sierpnia 2013 r.

Ewidencja została wykonana jeszcze przed nowelizacją ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dn. 18 marca 2010 r., która weszła w życie 5 czerwca 2010 r. Nowelizacja wzmocniła rolę gminnej ewidencji zabytków, czyniąc z niej źródło prawa miejscowego. W ramach nowelizacji do art. 19 dodano ust.1a wskazujący zabytki, których ochrona musi być bezwarunkowo uwzględniona w decyzjach o ustaleniu inwestycji celu publicznego, decyzjach o warunkach zabudowy, decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzjach o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej oraz decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego. Są to zabytki wpisane do rejestru wraz z ich otoczeniem oraz zabytki nieruchome, znajdujące się w gminnej ewidencji zabytków.

Zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (tekst jednolity, Dz. U. z 2014 r., poz. 1446) oraz Rozporządzeniem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dn. 26 maja 2011 r., w sprawie prowadzenia rejestru zabytków krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2015 – 2018**90**

(Dz. U. nr 113, poz. 661), gminna ewidencja zabytków powinna być prowadzona w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomości z terenu gminy. Karty GEZ miasta Rydułtowy nie spełniają tego wymogu, jednak zostały wykonane rzetelnie, na wzorze obejmującym więcej informacji, aniżeli można umieścić na karcie adresowej karty GEZ, a obecnie przepisy prawa nie nakładają takiego obowiązku.

Gminna ewidencja zabytków nie jest formą prawnej ochrony zabytku, jednak istnieje obowiązek uzgodnienia przez właściwy organ architektoniczno–budowlany z organem konserwatorskim decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy (art. 53 i 60 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z dn. 27 marca 2003 r. Dz. U. 2003 nr 80 poz. 717) oraz uzgadniania pozwolenia na budowę lub rozbiórkę (ustawa z dnia 7 lipca 1994 r., art. 39 ust. 3 Prawa budowlanego Dz. U. 2010 nr 243 poz. 1623). Zgodnie z wytycznymi Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (pismo KNr.0523.9.2012.MŁ z 28.02.2012 r.), zakres ochrony dla obiektów w gminnej ewidencji zabytków powinien obejmować: bryłę, spadki dachów, detal architektoniczny, wystrój wnętrza i stolarkę oraz kolorystykę stolarki i elewacji. W remontach obiektów należy stosować materiały tradycyjne, używane w pracach konserwatorskich; dopuszczalna jest wymiana stolarki na analogiczną. Obowiązuje zakaz termomodernizacji budynków, zwłaszcza z elewacjami ceramicznymi oraz wieszania billboardów (dopuszczalne jest jedynie umieszczanie reklam informacyjnych o usługach w parterach budynków, w sposób harmonizujący z zabudową). W parkach i tym podobnych założeniach ochronie podlega układ kompozycyjny, zieleń i mała architektura, a na cmentarzach - ich układ, zieleń komponowana, krzyże, figury i nagrobki sprzed 1945 r. W zespołach urbanistycznych ochronie podlega zieleń towarzysząca. Prace mogące mieć wpływ na elementy chronione wymagają opinii konserwatora (z wyjątkiem pochówków na cmentarzach).

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2015 – 2018

91

KARTA GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTEKÓW			
1. OBIEKT 36. BUDYNEK UŻYTECZNOŚCI PUBLICZNEJ, URZĄD MIASTA – UL. OFIAR TERRORU 36			5. MIEJSCOWOŚĆ RYDUŁTOWY
2. OBECNA FUNKCJA Urząd Miasta Rydułtowy	3. MATERIAŁ cegła, tynk, papa	4. DATOWANIE lata 1929-1931	6. GMINA Rydułtowy
			7. POWIAT wodzisławski
			8. WOJEWÓDZTWO śląskie
			9. KOD POCZTOWY 44-280
			10. ADRES ul. Ofiar Terroru 36
			11. LOKALIZACJA obiekt wolnostojący
			12. LOKALIZACJA ARCHEOLOGICZNA Nr obszaru AZP - brak Nr stanowiska na obszarze AZP - brak Nr stanowiska w miejscowości - brak
			13. NUMER EWIDENCYJNY DZIAŁKI 2054/61.436/110
			14. WŁASNOŚĆ Gmina Rydułtowy
			15. RODZAJ UŻYTKOWANIA budynek użyteczności publicznej
			16. INFORMACJA O OCHRONIE Nr i data wpisu do rejestru zabytków Zapis w planie zagospodarowania przestrzennego art. 6.1.1.b-c, art. 7.4 ustawy o zabytkach Inne
17. STAN ZACHOWANIA dobry	19. WPISUJĄCY DANE Pracownia Proj. - Urb. - Kons. "ABAKUS"	20. DATA WYKONANIA EWIDENCJI listopad - grudzień 2008r.	18. RODZAJ ZAGROZEŃ Zachować bryłę oraz formę.

Rys. 1. Przykładowa karta gminnej ewidencji zabytków miasta Rydułtowy

Karta GEZ miasta Rydułtowy zawiera dane umożliwiające określenie zabytku, jego dokładne miejsce położenia lub przechowywania, wskazanie właściciela i posiadacza zabytku, określenie form ochrony, rodzaju użytkowania, stanu zachowania i ewentualnych zagrożeń. Gminna ewidencja zabytków stanowi część wojewódzkiej ewidencji zabytków, która z kolei jest częścią krajowej ewidencji zabytków prowadzonej przez Generalnego Konserwatora Zabytków. Ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy.

Dokładne zestawienie obiektów włączonych do gminnej ewidencji zabytków Miasta Rydułtowy przedstawia poniższa tabela.

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2015 – 2018

92

Tabela 9. Zabytki włączone do gminnej ewidencji zabytków miasta Rydułtowy.

L.p.	Obiekt	Adres
1.	Budynek mieszkalny	Barwna 1
2.	Budynek mieszkalny	Barwna 6
3.	Budynek mieszkalno - usługowy	Gen. Józefa Bema 5
4.	Kościół parafialny p.w. św. Jacka	Św. Jacka 6
5.	Budynek mieszkalny - plebania parafii p.w. św. Jacka	Św. Jacka 6
6.	Budynek mieszkalny	O. Augustyna Kordeckiego 41
7.	Budynek mieszkalny - dawne koszary wojskowe	Adama Mickiewicza 21, 23
8.	Budynek użyteczności publicznej	Adama Mickiewicza 33
9.	Budynek mieszkalny	Obywatelska 42
10.	Budynek mieszkalny	Obywatelska 46
11.	Budynek użyteczności publicznej	Obywatelska 50
12.	Budynek mieszkalno - usługowy	Obywatelska 58
13.	Budynek mieszkalno - usługowy (dawny tzw. „U Szuły”)	Ofiar Terroru 1
14.	Budynek mieszkalno - usługowy (dawny tzw. „Żydkowiec”)	Ofiar Terroru 14
15.	Budynek mieszkalno - usługowy	Ofiar Terroru 20
16.	Budynki mieszkalno - usługowe	Ofiar Terroru 33, 40, 45, 47
17.	Budynek usługowy (Urząd Miasta)	Ofiar Terroru 36
18.	Budynek mieszkalno - usługowy (dawny tzw. „U Połomskiego”)	Ofiar Terroru 39
19.	Budynek mieszkalno - usługowy (dawny tzw. „U Orzala”)	Ofiar Terroru 41
20.	Budynek mieszkalno - usługowy	Ofiar Terroru 43
21.	Budynek mieszkalno - usługowy	Ofiar Terroru 49
22.	Budynek mieszkalno - usługowy (dawny tzw. „Bieńkowiec - Barnabas”)	Ofiar Terroru 56
23.	Budynek mieszkalno - usługowy (dawny tzw. „Ćmolowiec”)	Ofiar Terroru 62

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2015 – 2018

93

Lp.	Obiekt	Adres
24.	Budynek mieszkalno - usługowy (d. tzw. „Sklep Rudolfa Rubereka")	Ofiar Terroru 70
25.	Budynek mieszkalny, kolejowy	Ofiar Terroru 78
26.	budynki mieszkalne, kolejowe	Ofiar Terroru 80, 81
27.	Budynek użyteczności publicznej (stacja kolejowa)	Ofiar Terroru 91
28.	Budynek użyteczności publicznej	Ofiar Terroru 89
29.	Budynek mieszkalny - osiedle domów robotniczych „Karlik"	Osiedle Karola 11
30.	Budynek mieszkalny - osiedle domów robotniczych „Karlik"	Osiedle Karola 12
31.	Budynek mieszkalny - osiedle domów robotniczych „Karlik"	Osiedle Karola 14
32.	Budynek mieszkalny - osiedle domów robotniczych „Karlik"	Osiedle Karola 15
33.	Budynek mieszkalny - osiedle domów robotniczych „Karlik"	Osiedle Karola 16
34.	Budynek mieszkalny - osiedle domów robotniczych „Karlik"	Osiedle Karola 17
35.	Budynek mieszkalny - osiedle domów robotniczych „Karlik"	Osiedle Karola 18
36.	Budynek mieszkalny - osiedle domów robotniczych „Karlik"	Osiedle Karola 19
37.	Budynek mieszkalny - osiedle domów robotniczych „Karlik"	Osiedle Karola 20
38.	Budynek mieszkalny	Piecowska 34
39.	Budynek klasztoru NMP	Plebiscytowa 2
40.	Budynek mieszkalno - usługowy	Plebiscytowa 5
41.	Kościół parafialny p.w. św. Jerzego	Plebiscytowa 9
42.	Dom parafialny p.w. św. Jerzego	Plebiscytowa 9
43.	Budynek użyteczności publicznej - szpital	Plebiscytowa 47
44.	Budynek użyteczności publicznej - przychodnia lekarska	Kazimierza Przerwy - Tetmajera 150

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2015 – 2018

94

L.p.	Obiekt	Adres
45.	Budynek użyteczności publicznej	Raciborska 150
46.	Budynek mieszkalno - usługowy (dawny tzw. „Młyn Bezuch")	Raciborska 223
47.	Budynek mieszkalno - usługowy (dawny tzw. „Kaskadowiec")	Raciborska 244
48.	Budynek użyteczności publicznej (willa Radlika)	Raciborska 369
49.	Budynek mieszkalny	Raciborska 403
50.	Budynek mieszkalny	Raciborska 433
51.	Budynek mieszkalny	Raciborska 440 - 444
52.	Budynek mieszkalny	Radoszowska 38
53.	Budynek użyteczności publicznej (1935 - 37)	Skalna 1
54.	Budynek mieszkalny	Słowicza 2
55.	Budynek mieszkalny	Słowicza 5
56.	Budynek mieszkalny	Marcina Strzody 20
57.	Budynek mieszkalno - usługowy	Szczerbicka 54
58.	Budynki	Romualda Traugutta 243, 267
59.	Budynek mieszkalny	Romualda Traugutta 273
60.	Budynek mieszkalno - usługowy	Romualda Traugutta 278
61.	Budynek usługowy	Romualda Traugutta 291
62.	Budynek mieszkalno - usługowy	Romualda Traugutta 295
Zabytki techniki		
63.	Zakład produkcyjno - usługowy (dawna cegielnia C. Herzera)	Bohaterów Warszawy 152D
64.	Budynek dawnej wagi drobnicowej oraz portierni	Leona
65.	Zespół szybu wentylacyjnego III (dawny szyb „Dicke")	Pietrkowicka 34
66.	Tunel kolejowy (murowany)	Ofiar Terroru - Raciborska
Mała architektura		
67.	Krzyż kamienny kapliczkowy przydrożny	Bohaterów Warszawy / Gabriela Narutowicza
68.	Krzyż	Boh. Warszawy / Plebiscytowa
69.	Kapliczka słupowa	Gajowa / Gen. Józefa Bema
70.	Krzyż drewniany	Krzyżkowicka 111 / Wodna

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2015 – 2018

95

L.p.	Obiekt	Adres
71.	Kolumna z figurą Najświętszej Marii Panny (Maryjna), kamienna z figurami świętych a)	Ofiar Terroru, Św. Maksymiliana Kolbe
72.	Krzyż kamienny „Męki Pańskiej”	Ofiar Terroru, Św. Maksymiliana Kolbe
73.	Krzyż kamienny cmentarny	Ofiar Terroru
74.	Kaplica domkowa z figurą św. Jerzego	Ofiar Terroru, plac kościelny
75.	Kaplica architektoniczna	Pietrkowicka 20
76.	Krzyż kamienny pokutny	Plebiscytowa 9
77.	Grota maryjna	Plebiscytowa 9
78.	Krzyż kamienny przydrożny	Kazimierza Przerwy - Tetmajera, obok nr 62
79.	Krzyż kamienny przydrożny	Raciborska, obok nr 481
80.	Krzyż kamienny przydrożny	Raciborska / Piecowska / Ks. Bolesława Szyszki
81.	Krzyż kamienny przydrożny	Raciborska / Juliana Tuwima
82.	Kaplica architektoniczna	Radoszowska, obok nr 43
83.	Krzyż kamienny kapliczkowy przydrożny	Radoszowska, obok nr 143
84.	Krzyż pokutny	Radoszowska / Bolesława Krzywoustego
85.	Krzyż kamienny przydrożny	Radoszowska / Św. Jacka
86.	Kaplica architektoniczna cmentarna	Spokojna
87.	Krzyż kamienny kapliczkowy cmentarny	Spokojna
88.	Krzyż kamienny przydrożny	Marcina Strzody, obok nr 43
89.	Krzyż kamienny kapliczkowy przydrożny	Szczerbicka, obok nr 29
90.	Krzyż kamienny cmentarny	Ks. Bolesława Szyszki
91.	kaplica architektoniczna	Urbana, obok nr 11
92.	Dawny cmentarz ewangelicki	Jana Barcioka
93.	Dawny cmentarz rzymskokatolicki	Ofiar Terroru
94.	Cmentarz rzymskokatolicki	Św. Jacka
95.	Cmentarz rzymskokatolicki	Spokojna
Inne obiekty		
96.	Stożek nr 1 hałdy kopalnianej przy KWK „Rydułtowy - Anna” (Szarłota)	Leona

6 OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY. ANALIZA SWOT.

Analiza SWOT jest heurystyczną techniką analityczną, powszechnie stosowaną we wszystkich obszarach planowania strategicznego jako uniwersalne narzędzie pierwszego etapu analizy strategicznej. Polega na posegregowaniu posiadanych informacji o danej sprawie na cztery grupy (cztery kategorie czynników strategicznych):

- S (Strengths) – mocne strony: wszystko to, co stanowi atut, przewagę, zaletę analizowanego obiektu,
- W (Weaknesses) – słabe strony: wszystko to co stanowi słabość, barierę, wadę analizowanego obiektu,
- O (Opportunities) – szanse: wszystko to, co stwarza dla analizowanego obiektu szansę korzystnej zmiany,
- T (Threats) – zagrożenia: wszystko to, co stwarza dla analizowanego obiektu niebezpieczeństwo zmiany niekorzystnej.

Informacja, która nie może być poprawnie zakwalifikowana do żadnej z wymienionych grup, jest w dalszej analizie pomijana jako nieistotna strategicznie.

Tabela 10. Analiza SWOT – mocne i słabe strony

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Rzetelnie opracowana gminna ewidencja zabytków; ▪ Bogate dziedzictwo kulturowe powiązane z kręgami kulturowymi Polski, Czech i Niemiec; ▪ Liczne miejsca pamięci (kapliczki, krzyże) sprzyjające rozwojowi turystyki; ▪ Unikalne w skali kraju obiekty zabytkowe – hałda „Szarłota”, podwójny krzyż pokutny; ▪ Tunel kolejowy z 1854 r., o bogatej historii; ▪ Planowana rewitalizacja osiedla robotniczego „Kolonja Karola”; ▪ Aktualne studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego; ▪ Dotacje miasta dla właścicieli obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków; 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Brak kart stanowisk archeologicznych w gminnej ewidencji zabytków; ▪ Brak zapisów w planach miejscowych chroniących wszystkie wartościowe kapliczki i krzyże na terenie miasta, które nie są wpisane do rejestru zabytków; ▪ Pogarszający się stan obiektów zabytkowych ujętych w gminnej ewidencji zabytków, które nie są objęte żadną formą ochrony; ▪ Niedostateczna promocja regionu;

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2015 – 2018

97

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Silnie rozwinięta tożsamość regionalna wyrażająca się w kultywowaniu mowy, kultury ludowej i folkloru plebejskiego oraz w twórczym korzystaniu z zasobu dziedzictwa regionu; ▪ Aktywność parafii w zakresie kultury i opieki nad zabytkami; ▪ Działalność Towarzystwa Miłośników Rydułtów i Izby Pamięci „KWK Rydułtowy”, będące dobrym przykładem dużego zaangażowania społeczności lokalnej w ochronę dziedzictwa kulturowego gminy i pielęgnację tradycji. 	

Tabela 11. Analiza SWOT – szanse i zagrożenia

Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Włączenie hałdy „Szarłota” do szlaku zabytków techniki; ▪ Możliwość utworzenia lokalnego szlaku turystycznego dedykowanego miejscom pamięci na terenie miasta; ▪ Umacnianie dobrych praktyk wspólnej opieki nad dziedzictwem kulturowym, dzięki współpracy gminy z właścicielami zabytków; ▪ Wsparcie finansowe w kolejnej perspektywie UE 2014-2020 na działania związane z ochroną dziedzictwa kulturowego gminy, w szczególności poprzez realizację prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych prowadzonych przy zabytkach, rozwój szlaków kulturowych, realizację projektów kulturalnych oraz digitalizację zasobów. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Postępująca dekapitalizacja zasobu zabytkowego; ▪ Brak środków finansowych na realizację kluczowych inwestycji; ▪ Duża konkurencja w pozyskiwaniu środków zewnętrznych na opiekę nad zabytkami;

7 ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE

7.1. PRIORYTETY

W toku analizy określono trzy priorytety realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami

- **Priorytet I.** Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako element rozwoju społeczno- gospodarczego gminy.
- **Priorytet II.** Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego.
- **Priorytet III.** Badanie i dokumentacja dziedzictwa kulturowego oraz promocja i edukacja służąca budowaniu tożsamości lokalnej.

Ich realizacji służyć będą określone dalej kierunki działań oraz zadania, z których Burmistrz co dwa lata będzie wykonywał sprawozdanie Radzie Miasta. Stąd wskazane jest, aby gmina względem przyjętych założeń programowych wykazywała postawę operatywną, a nie deklaratywną.

7.2. KIERUNKI DZIAŁAŃ I ZADANIA

Rydułtowy powinny dążyć do jak najefektywniejszego realizowania założonych kierunków działań i zadań. Należy jednak brać pod uwagę fakt, że z racji czteroletniego okresu obowiązywania gminnego programu opieki nad zabytkami, mogą one wymagać aktualizacji w wyniku następujących w tym okresie zmian społeczno-gospodarczych. Jednym z zadań gminy jest odpowiednio szybkie reagowanie i aktualizowanie działań i zadań celem jak najefektywniejszej realizacji założeń programu.

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2015 – 2018

99

Tabela 12. Priorytet I – kierunki działań i zadania.

I. Priorytet I. Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako element rozwoju społeczno-gospodarczego gminy			
I.1.	Kierunek działania: Zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.		
	Zadania	Wykonawca Źródło finansowania	Termin realizacji
1.1.	Rewitalizacja osiedla robotniczego „Kolonja Karola”;	Miasto Rydułtowy; Środki własne, finansowanie zewnętrzne	2015-2018
1.2.	Bieżąca konserwacja miejsc pamięci;	Miasto Rydułtowy; Środki własne	2015-2018
1.3.	Podejmowanie starań o uzyskanie środków zewnętrznych na rewaloryzację i renowację zabytków.	Miasto Rydułtowy; właściciele obiektów zabytkowych, Finansowanie zewnętrzne	2015-2018

Tabela 13. Priorytet II – kierunki działań i zadania.

II. Priorytet II. Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego			
II.1.	Kierunek działania: Rozszerzenie zasobu i ochrony dziedzictwa kulturowego gminy		
	Zadania	Wykonawca Źródło finansowania Kwota dofinansowania	Termin realizacji
1.1.	Opracowanie kart stanowisk archeologicznych i włączenie ich do gminnej ewidencji zabytków;	Miasto Rydułtowy, Środki własne	2015-2018
1.2.	Analiza walorów obiektów zabytkowych oraz rekomendacja obiektów o wysokich walorach zabytkowych do objęcia ochroną WKZ.	Miasto Rydułtowy, Środki własne	2015-2018
II.2.	Kierunek działania: Ochrona ładu przestrzennego gminy		
	Zadania	Wykonawca Źródło finansowania	Termin realizacji
2.1.	Określenie zasad i konsekwentne ich wdrażanie w zakresie umieszczania szyldów i reklam na zabytkach i w ich obrębie (plany miejscowe).	Miasto Rydułtowy	2015-2018

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2015 – 2018

100

Tabela 14. Priorytet III – kierunki działań i zadania.

III. Priorytet III. Badanie i dokumentacja dziedzictwa kulturowego oraz promocja i edukacja służąca budowaniu tożsamości lokalnej			
III.1. Kierunek działania: Szeroki dostęp do informacji o dziedzictwie kulturowym gminy			
	Zadania	Wykonawca Źródło finansowani	Termin realizacji
1.1.	Udostępnienie informacji o zasobie zabytkowym miasta na stronie internetowej www.rydułtowy.pl lub innej, dedykowanej.	Miasto Rydułtowy; Środki własne	2015 r.
III.2. Kierunek działania: Promocja regionalnego dziedzictwa kulturowego służąca kreacji produktów turystyki kulturowej			
	Zadania	Wykonawca Źródło finansowania	Termin realizacji
2.1.	Podejmowanie starań o włączenie zabytków o charakterze przemysłowym/poprzemysłowym (m.in., „Szarłota”, tunel kolejowy, budynek wagi, szyb) do szlaków turystycznych, np. szlaku zabytków techniki;	Miasto Rydułtowy, Środki własne, Środki zewnętrzne	2015-2018
2.2.	Zaplanowanie lokalnych szlaków turystycznych obejmujących obiekty zabytkowe i/lub miejsca pamięci;	Miasto Rydułtowy; Środki własne, Środki zewnętrzne	2015-2018
2.3.	Rozszerzenie wprowadzonych zagadnień związanych z lokalnym dziedzictwem kulturowym na różnych etapach edukacji w rydułtowskich placówkach oświatowych;	Miasto Rydułtowy	2015-2018
2.4.	Opracowanie publikacji dotyczącej zabytków miasta Rydułtowy;	Miasto Rydułtowy, Stowarzyszenia	2015-2018
2.5.	Kontynuacja organizacji wystaw, konkursów, przeglądów, warsztatów, festiwali w celu popularyzacji twórczości ludowej, w tym podtrzymywanie i popularyzacja gwary.	Miasto Rydułtowy, Jednostki organizacyjne, Stowarzyszenia, Środki własne, Środki zewnętrzne	2015-2018

8 INSTRUMENTARIUM REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Realizacja programu będzie się odbywać poprzez wskazanie zadania na rzecz osiągnięcia priorytetów w nim przyjętych. Podstawę niniejszego instrumentarium stanowią obowiązujące przepisy prawne i zawarte w nich regulacje dotyczące instrumentów prawno- ekonomicznych i finansów publicznych.

Do wykonania zadań zawartych w Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami Miasta Rydułtowy będą pomocne następujące instrumenty:

- prawne – wynikające z przepisów ustawowych, obejmujących między innymi uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, stref ochrony konserwatorskiej, wykonywanie decyzji administracyjnych wojewódzkiego konserwatora zabytków;
- finansowe - obejmujące między innymi finansowanie prac konserwatorskich, remontowych i archeologicznych, udzielanie dotacji na finansowanie prac konserwatorskich i restauratorskich, korzystanie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich oraz dotacje, subwencje, dofinansowania dla właścicieli i posiadaczy obiektów zabytkowych;
- koordynacji, obejmujące między innymi realizacje zapisów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w dokumentach strategicznych województwa śląskiego;
- społeczne, obejmujące między innymi działania edukacyjne promocyjne, współdziałanie z organizacjami społecznymi;
- kontrolne, obejmujące między innymi aktualizację gminnej ewidencji zabytków, monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego oraz stanu zachowania dziedzictwa kulturowego.

9 ZASADY OCENY REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Gminna ewidencja zabytków miasta Rydułtowy przygotowana została na podstawie art 22 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Obiekty kwalifikowane są do włączenia do tworzonej ewidencji na podstawie wartości estetycznych i stanu zachowania elementów zabytkowych. Wykonana została dokumentacja fotograficzna wszystkich wartościowych pod względem wartości artystycznej obiektów.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miast Rydułtowy, po zaopiniowaniu przez Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, zostanie przedstawiony Radzie Miasta w celu przyjęcia go uchwałą. Program został opracowany na okres czterech lat i stanowi dokument uzupełniający w stosunku do innych dokumentów planistycznych i aktów prawa miejscowego. Co dwa lata Burmistrz będzie sporządzał sprawozdania z realizacji zadań Programu i przedstawiał je Radzie Miasta.

Głównym odbiorcą programu jest społeczność lokalna, która bezpośrednio powinna odczuć efekty jego wdrażania. Dotyczy to nie tylko właścicieli i użytkowników obszarów i obiektów zabytkowych, ale również wszystkich mieszkańców. Program powinien służyć podejmowaniu planowych działań dotyczących: inicjowania, wspierania, koordynowania badań i prac z dziedziny ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego.

10 ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Obowiązującym wyznacznikiem sposobu finansowania opieki nad zabytkami są zasady zawarte w rozdziale 7. ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tekst jednolity, Dz. U. z 2014 r., poz. 1446). Nakładają one obowiązek finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku na osobę fizyczną, lub inną jednostkę organizacyjną w tym także na jednostki z sektora finansów publicznych, posiadające tytuł prawny do zabytku. Zadania związane z opieką nad zabytkami mogą być finansowane m.in. z następujących źródeł:

- Budżet miasta Rydułtowy – zgodnie z uchwałą nr 21.142.2012 Rady Miasta Rydułtowy z dn. 19 kwietnia 2012 r. miasto przyznaje dotacje celowe na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, znajdującym się na terenie miasta, jeżeli obiekt znajduje się w złym stanie technicznym lub posiada istotne znaczenie zabytkowe, historyczne, artystyczne lub naukowe. Dotacja obejmuje do 50% nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich;
- Budżet Urzędu Marszałkowskiego Województwa Śląskiego w ramach przyznanej dotacji na prace zgodne z art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r.;
- Budżet Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na prace, zgodne z art. 74 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (tekst jednolity, Dz. U. z 2014 r., poz. 1446), którego dysponentem jest wojewoda. Dotowane są prace przy zabytkach nieruchomych i ruchomych, prace archeologiczne, wykonywanie dokumentacji, badań i ekspertyz konserwatorskich;
- Budżet Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, w ramach dotacji przyznanej zgodnie z art.77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. w oparciu o ogłaszane corocznie przez Ministerstwo aktualne programy;
- Dotacje Unijne:
 - Śląskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2014-2020
 - Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko na lata 2014-2020.

Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2015 – 2018

104

- Środki własne właścicieli obiektów zabytkowych;
- Darowizny na rzecz gminy.